

מאחורי הקלעים של ישיבת סלובודקה בחברון תרפ"ד – תרפ"ה

עבודת מחקר מקורית מאת תרצה יעקבסן

4 בספטמבר 2010

בקומת המסד של בית הדסה גנוז אוצר עלום: ארכיון חברון. חברון היא עיר בעלת היסטוריה היהודית של כארבעת אלפים שנה, ואוצרת מטמון הסטורי יחיד במינו. ארכיון חברון נועד לאגור ולאצור את הידע העצום הזה ולהעמידו לרשות חוקרים, מתעניינים, היסטוריונים ועוד. עקב האמצעים המוגבלים והיעדר מקום, הארכיון ממוקם בקומת המסד של בית הדסה, סמוך למוזיאון היישוב היהודי בחברון, בחדר אחד העמוס וגדוש בארגזים, קלטות, דיסקים וחומרים רבים שונים. כרגע מונה צוות הארכיון רק אדם אחד בחצי משרה, עובדה כמובן אינה מאפשרת כלל להתחיל להתגבר ולטפל כיאות באוצר ההיסטורי של העיר חברון. למרות זאת, הארכיון כולל חומרים ומסמכים חשובים, וחוקרים נעזרים בו מדי פעם. לפני מספר שנים התגלו ספרי החשבונות של ישיבת סלובודקה בחברון, המכילים מידע רב, מקורי וחשוב ביותר על חיי הישיבה בחברון. לאחרונה הושלמה עבודת מחקר ראשונה המתבססת על מקור זה, פרי עטה של גב' תרצה יעקבסן, תושבת קרית ארבע, במסגרת לימודיה לתואר שני בהיסטוריה יהודית בטורו קולג'. המחקר שנערך בהנחיית פרופ' מרדכי פנקובר מפרט את תהליכי ההתיישבות של הישיבה בשנתה הראשונה בחברון. בעתיד מתכננת גב' יעקבסן להמשיך את המחקר על תולדות הישיבה לאורך שנותיה בחברון כפי שהן באות לידי ביטוי בספרי הנהלת החשבונות ומקורות נוספים.

מבוא

בארכיון המוזיאון המצוי בבית הדסה שבחברון מצויים ספרי הנהלת החשבונות שניהלה ישיבת סלובודקה בחברון המכונה "כנסת ישראל". הישיבה הגיעה לחברון בשלהי שנת תרפ"ד ופתחה את שעריה לתלמידים באלול תרפ"ה. היא פעלה בחברון משנת תרפ"ה ועד שנת תרפ"ט. אז נרצחו בפרעות עשרים וארבעה מתלמידיה, ויהודי העיר שנותרו בחיים פונו לירושלים. שם גבאי בית הכנסת אחנה שבשכונת אחנה (ליד גאולה) העמיד את המקום לרשות התלמידים. כיצד חזרו ספרי הנהלת החשבונות לחברון? סיפר לי נועם ארנון, דובר היישוב היהודי בחברון: "הסתובבתי בגאולה, ובערמת אשפה של פסולת בנין מצאתי מספר ספרים גדולים זרוקים. פתחתי וראיתי שאלה ספרי הנהלת החשבונות של הישיבה. כנראה עשו שיפוצים בבנין הישיבה בגאולה וזרקו את מה שנראה היה להם כפסולת. חיפשתי עוד ספרים אך לא מצאתי". כשחפשתי נושא לעבודה הסמינריונית ידעתי שמסיבות משפחתיות אין ביכולתי להעדר מביתי זמן רב ולחטט בארכיונים, ולכן חיפשתי משוה מקומי. נועם ארנון הציע לי לעבוד על ספרי הנהלת החשבונות שמצא. בקרתי בארכיון, וראיתי במה המדובר. לאחר שניסו לצלם עבורי את הספר הראשון ללא הצלחה, עקב דפיו הגדולים, הותר לי לעבוד בביתי. אך בתחילה לא התחברתי לספר. חשבתי מה כבר אפשר למצא בספרי הנהלת חשבונות? כשנדרשתי להחזיר את הספר הראשון, אותו השאילו לי, החלטתי שאין לי ברירה ועלי להתעמק בו, כדי להוכיח שלפחות ניסיתי. התחלתי להעתיק חודש, חודש את ההוצאות וההכנסות ואז התחברתי לספר בצורה לא רגילה. גיליתי עולם שלם של ייסוד וניהול ישיבה ולכן החלטתי לקרא לעבודה "מאחורי הקלעים של ישיבת סלובודקה". לפני שהתחלתי בעבודה על הספר הראשון קראתי ספרים שהוצאו לי לקריאה בארכיון המוזיאון, כדי להתוודע למהות הישיבה. אמנם התרכזתי בישיבה בחברון, אך היה עלי להקדים ולעסוק במהות הישיבה. מה המיוחד בה? על איזה צרכים היא ענתה? לשם כך היה עלי לעסוק בקצרה בתולדות הקמת הישיבה בסלובודקה. על מצב היהודים באותם ימים, סוף המאה ה-19. לכך הייתה השפעה על הקמת הישיבה, ועל שיטת המוסר שאפיין אותה. דנתי בקצרה על המחלוקת שפילגה אותה ועל הסיבה שהביאה לעלית הישיבה בחלקה לארץ. התלבטתי מאוד היכן להרחיב והיכן לצמצם שהרי עיקר העבודה הוקדש לישיבה בארץ, אך מהות הישיבה לא השתנתה. לא עסקתי בלימוד עצמו כי לא זו הייתה המטרה. המטרה הייתה ללמוד על התנהלות הישיבה דרך ספרי הנהלת החשבונות. לאחר שעברתי על השנה הראשונה, תרפ"ה, הבנתי שעלי להצמצם, הן משום שהוגבלתי בזמן והן משום שהבנתי שהממצאים שדליתי הם "על קצה המזלג" וניתן להרחיב ולחקור מתוך מה שנתגלה לי. אך הדבר יעשה, בע"ה ובלי נדר, בעבודה מורחבת על כל שנותיה של הישיבה.

המצב החברתי שהביא להקמת הישיבה

בשנות ה-60 וה-70 של המאה ה-19 השתנו רבים מתנאי היסוד של החיים היהודיים באימפריה הרוסית. יהודים החלו לעסוק בתחומים כלכליים חדשים, כגון: בנקאות, תעשייה, ומקצועות חופשיים, ונוצרה שכבת עילית חדשה שהייתה שונה מהעילית הקודמת לא רק בעיסוקיה אלא גם בערכיה. כל אלה דרשו מידה רבה של מגע עם האוכלוסיה הלא-יהודית והכשרה פומלית בלימודי חול. השנויים לא היו מוגבלים למגזר אחד בציבור היהודי. כבר בשנות ה-70 ועוד יותר לאחר מכן, הופיעו הסימנים הראשונים של הפרולטריון היהודי. יהודים רבים יעברו מן הכפר לעיר. הדבר הביא להשתנות דפוסי ההתנהגות בחינוך ובעיסוקים המסורתיים. אחד הביטויים לתמורות אלו הוא שינוי בדפוסי החינוך. חל גידול של ממש במספר התלמידים היהודיים הלומדים במוסדות חינוך

רוסיים. למשל:

בשנת 1863 למדו בגימנסיות 574 תלמידים יהודים.

בשנת 1880 למדו בגימנסיות 7999 תלמידים יהודים.

בשנת 1864 היו 129 סטודנטים יהודים באוניברסיטות.

בשנת 1880 היו 566 סטודנטים יהודים באוניברסיטות.

בשנת 1886 היו 1858 סטודנטים יהודים באוניברסיטות.

ביחס לגודל האוכלוסיה היהודית ברוסיה היה זה מספר זעום, אך גם הלימוד בישיבות מעולם לא היה נפוץ בכל השכבות. הוא נתייחד בעיקר לשכבה העילית וגם בה רק ליחיד סגולה.

ריבוי התלמידים במוסדות הרוסיים היווה איום רציני על מסגרות החינוך המסורתיות, ובכך גם הציב להם אתגר. עד אז היה קשר הדוק בין ההנהגה הכלכלית היהודית לבין תלמידי החכמים. עשירים תמכו בלומדי תורה ובתמורה לכך זכו בכבוד. הם בחרו לחתנים את הצעירים המוכשרים ביותר. צעירים אלה זכו גם במשרת הרב המכובדת.

אך ירידת מעמדה של העילית הישנה המעיטה בעיני העם את חשיבות המסלול שהוביל אליה. מצד אחד, עשירים לא חפשו עוד שידוך לבנותיהם בבית המדרש. מצד שני, יותר אנשים ראו בלימודים הכלליים דווקא פתח לעולם של אפשרויות חדשות.

על פי החוק של שנת 1874 זכה בוגר גימנסיה בהקלות רבות בשרותו הצבאי. באותה עת פעלו משכילים להרחיב את התעניינותו של ההמון היהודי בלימודים הכלליים, מתוך אמונה שלימודים אלה נחוצים לכל יהודי המחפש את האמת. כבר בשנת 1886 היה מספר הסטודנטים היהודים באוניברסיטות גדול ממספר הלומדים בישיבות החשובות. כנראה גדל המספר על חשבון מספר הבחורים הלומדים בישיבות.

אם תלמיד מצטיין אחד, באחד מבתי המדרש, החליט שקצה נפשו בלימוד הגמרא וברצונו ללמוד לימודי חול נמשכו רבים אחריו. הירידה בלימוד הורגשה במיוחד בבתי המדרש ולא בישיבות, היות ובבתי המדרש היו התלמידים נתונים להשפעת חבריהם.

המשמעת בבתי המדרש הייתה פנימית, של הלומד. לא הייתה סמכות חיצונית שהשפיעה עליהם. הירידה הייתה משמעותית.

בקלויז של קובנה על שם נאוגוזקי, בו למדו בעבר, לפני שנת 1879, 150 אנשים, אנשי שם, מצוינים בפלפולא חריפתא

ובהלכה. ועתה נותרו אך שבעה, מתי מספר. ולא היה זה המוסד היחיד שהלך ושקע. ליהדות המסורתית היה קשה להתמודד עם המציאות שבה עזבו צעירים טובים מהעילית החברתית ומלומדי התורה את הדרך. אך ריבוי המקרים, ההישגים החומריים של הפורשים, והנכונות של רבים מן העוזבים להקדיש את חייהם להגשמת אידיאלים מהפכניים, אינטלקטואלים, לאומניים ועוד, גרמו לחששות כבדים בציבור שומר המצוות. ר' אליעזר גורדון, בהיותו ראש ישיבת טלז, אמר "כי בעוונותינו הרבים אין לשער את גודל הכפירה שפרצה במדינתנו.... ובכל יום אנו רואים שהבנים והבנות שהיו אתמול עוד ר"ד עם ה' ותורתו, היום נהפכו לפוקרים גדולים ר"ל....".

ישיבת סלובודקה קמה כדי להתמודד עם המצב הזה. היא שילבה דרישה להמשך העיסוק בלימוד התורה עם ביקורת על תכני

החברה המסורתית. היא תבעה מאמץ חברתי על ידי תיקון כל פרט ופרט בחברה. לפי גישה זו, המשבר החברתי בחברה

המסורתית יצר עיוות וההנהגה הדתית התעלמה מן הצורך במאמץ לתיקון חברתי. כך נוצרה חברה רקובה ואך טבעי הוא שהבנים ינסו לשנותה. ומפני שלא הכירו את הערכים האמיתיים של התורה, כלומר, את המוסר היהודי, פנו אותם צעירים לרעות בשדות נכריים. יש בגישה זו משום התרסה נגד מנהיגי החברה המסורתית. שיטה זו, המכונה שיטת המוסר, הציעה דרך פעולה לשילוב

השאיפה לשלמות אישית בשילוב הנאמנות לתורה. תומכיה העיקריים של השיטה היו אנשי תנועת המוסר, והיא מצאה את

ביטוייה ב"ישיבת המוסר", ישיבה ששילבה לימוד גמרא עם לימוד מוסר.

שיטת המוסר

ביסוד שיטת המוסר, אותה ייסד ר' ישראל סלנטר, עמדה התביעה מכל אדם מישראל להעמיד את העיסוק במוסר ואת פיתוח

אישיותו "המוסרית" במרכז פעולותיו. דבר המחייב גם את מערכת החינוך להדגיש את הפיתוח המוסרי לצד לימוד ספרות רבנית.

בקרב תלמידי ר' ישראל סלנטר התפתחו גישות שונות ביחס לאופי הפעילות הנדרשת לתיקון מוסרי, והן התבססו על הערכות

שונות של אופי האדם ושל הדרישות הדתיות המוטלות עליו. אך הכל הניחו שעל כל אדם הוטל לעסוק בתיקון עצמי. אחד

החידושים החשובים ביותר של תנועת המוסר היה ייסוד "ישיבת המוסר", מוסד שנתייחד בשאיפתו לא רק לקדם את התלמידים בלימוד הגמרא, אלא גם לעצב את אופיים לפי ערכי תנועת המוסר. הישיבה שפעלה בדרך זו יצרה בעיות קשות ואתגרים גדולים

לעומדים בראשה. היה צורך גם בראשי ישיבה ומורים ללימוד הגמרא וגם משגיח שהיה אחראי להתקדמותם "המוסרית" של

התלמידים. מעמד המשגיח היה גבוה לפחות כמעמדו של ראש הישיבה. שינוי מבנה הלימוד בישיבה דרש הסתגלות ממושכת. עם זאת, משכו ישיבות המוסר צעירים רבים שמצאו הסבר לנעשה בחברה המסורתית ופתרון רוחני לעצמם. ישיבות מוסר צמחו בקצב מהיר בסוף המאה ה-19. בלטה בין הישיבות הללו ישיבת סלובודקה.

ישיבת סלובודקה

האיש המרכזי בתולדות ישיבת המוסר בסלובודקה היה ר' נתן צבי פינקל. הוא נולד ברוסין ב-1849, גדל בוילנה ועבר לעיירת

המוסר קלם. שם נשא לאישה את נכדת הרב של קלם, ר' אליעזר גוטמן, וחי בבית חותנו. הוא היה בעל יכולת רבה להשפיע

חינוכית, והיה עובר בין העיירות בסביבה ודורש דרשות של חיזוק ומוסר. ר' נתן צבי פינקל היה תלמידו המובהק של ר' שמחה זיסל, מתלמידי ר' ישראל סלנטר שעזר לו במפעליו החינוכיים בקלם. אך בין השניים נתגלעו חילוקי דעות, ובשנת 1877 עזב

הרב פינקל את קלם, עבר לקובנה והתיישב בסלובודקה. בעיר פעלו שתי ישיבות לנערים צעירים. האחת, "מחזיקי עץ החיים" שנוסדה בקובנה בערך בשנת 1876 ובראשה עמד ר' יוסף רבינוביץ. השניה הייתה ישיבת ר' צבי הירש. בין הישיבות הייתה

תחרות וכל אחת נסתה למשוך אליה תלמידים. הרב פינקל קיבל משרה בישיבתו של ר' הירש ומצא בה כר נרחב לפעולה.

במיוחד עבור תלמידי ישיבות אלו החל הרב פינקל, בראשית שנות השמונים, להקים מוסד חדש, שהפך עם הזמן לישיבת

סלובודקה. הישיבה פתחה את שעריה בפני הלומדים המתקדמים שרמתם הייתה פחותה מרמת הפרושים אשר למדו בכולל קובנה, שגם בהקמתה היה הרב פינקל מעורב. בתחילה הלומדים לא הייתה פורמלית. השיעורים לא היו מסודרים, מכיון שלא היה מגיד שיעור קבוע. בשעתו נקראה מסגרת זו "קבוץ". החל משנת 1886 היו מגידי שיעור קבועים ליד הרב פינקל, ששימש

כמשגיח הרוחני, וה"קבוץ" היה לישיבה לכל דבר. אך בשונה מהישיבות האחרות, השיעורים היו הן בגמרא והן במוסר.

לימוד מוסר נחשב לפעילות המרכזית בישיבה מבחינת החשיבות שיוחסה לו, אך לא מבחינת הזמן שהוקצה לו. התלמידים היו

חוזרים על דרשתו של המשגיח בדיוק כמו שתלמידים בישיבות אחרות היו חוזרים על שיעורי הגמרא של ראשי הישיבה. החשיבות שיוחסה ללימוד המוסר, בראשית ימיה של הישיבה, באה לידי ביטוי בכך שהתקיימו רק שני שיעורי גמרא בשבוע, פחות מן המקובל בישיבות אחרות.

תכנית לימוד המוסר כללה שיעורים בענייני מוסר ולימוד עיוני של ספרות המוסר. הייתה גם מגמה לחזק את הפן החוויתי של הלימוד. כך למשל, היו התלמידים בוחרים משפטים קצרים ומשננים אותם – לפעמים בצעקות ובבכי מר, מתוך רצון להחזיר את תוכן הטקסטים לאישיותם. הלימוד הזה התקיים בפומבי בבית המדרש, התנהגות שמשכה תשומת לב רבה.

לימוד המוסר נועד לפתח את האישיות לכדי שליטה עצמית ועבודת הבורא בשלמות. הכל התמקד במישור האישי, והתנועה לא דרשה שינוי במבנה החברה. היא גם לא התייחסה לשאלות של ארגון הציבור או של עוני וניצול החלשים ביד החזקים. לכן לא הייתה לתנועת המוסר זיקה לתנועה הסוציאליסטית, למרות ששתיהן חתרו לתיקון החברה ולצדק. לימוד המוסר עורר התנגדות אצל רבנים מסוימים, שלא ראו בעין יפה את ההתנהגות הקיצונית שליוותה לעיתים את לימוד המוסר, ואת העדפת לימוד המוסר על לימוד הגמרא פירשו כזלזול בתורה ובלומדיה. הם גם התנגדו לאופי הכתתי של התנועה. היו גם משכילים שהתנגדו לתנועה, כי היא התנגדה במפורש לכל חידוש בקרב היהודים.

אנשי תנועת המוסר ניסחו את טענותיהם במושגים שהתאימו לאתגר שעמד בפניהם. הם השתמשו באוצר המילים של הפילוסופיה והפסיכולוגיה. בכך, עשו רושם של טענות הגיוניות-שכליות, למרות שהרגש מילא תפקיד חשוב בחיזוק האופי המוסרי. הרב פינקל דרש מתלמידיו להתלבש בהידור, כדי שלא להרגיש נחותים לפני תלמידי התיכון שלבשו מדים מרשימים אשר הדגישו בין היתר את מקומם המכובד בחברה. מאותה סיבה התנגד הרב פינקל שתלמידיו יאכלו "ימים". כלומר, כל תלמיד קיבל רשימה שבה היו רשומות המשפחות שהסכימו לארח כל יום בחור ישיבה לארוחה. שיטה זו לא היתה טובה היות ולא בכל בית קבלו הבחורים ארוחה מזינה ולא בכל מקום קבלו יחס נאות. לעיתים נגרמו אי-נעימויות לבחור ולעיתים העדיף תלמיד הישיבה לרעוב ולא לאכול במקום שיועד לו.

ברגע שניתן הדבר שינה ה"סבא" את השיטה. התלמידים קבלו סכומי כסף קטנים לכלכלתם. נשים צדקניות היו מביאות לתלמידים קדרות תבשיל חם, ואדם מיוחד עבר מאכסניה לאכסניה וחילק מנת לחם לכל תלמיד. אך בשבתות היו עדיין מרבית התלמידים סועדים בבתי המתנדבים, רובם בקובנה. ל"סבא" הייתה גם קרן מיוחדת לביגוד ממנה העניק סכומי כסף לצרכים.

מחלוקות ומאבקים בישיבה

הרב פינקל הצליח להקים ישיבות מוסר נוספות, אך בתוך ישיבות מוסר נוצרה התנגדות של חלק מתלמידי הישיבה לדרך הלימוד בישיבה, שהקצתה זמן רב ללימוד המוסר. בשנת 1897 פרצה המחלוקת הגדולה הראשונה שנבעה מהתנגדות להנהגתו של הרב פינקל מתוך "קנאה שקנאו חלק מתלמידי ישיבת סלבודקה הנשארים בה – בחבריהם היוצאים לסלוצק. מתוך קנאתם זו החלו לחפש מומים בהנהלת הישיבה ובשיטת המוסר שהחזיקו בה מנהליה וראשיה."

היו גם גורמים נוספים וביניהם מותו של רבה של קובנה, ר' יצחק אלחנן ספקטור. בנו-יורשו על כס הרבנות, היה ר' צבי הירש רבינוביץ, מתנגד מובהק לשיטת המוסר, והתלמידים שמאסו בשיטת המוסר ידעו שימצאו אצלו אוזן קשבת. החלו מעשי פרובוקציה בתוך הישיבה כמו גניבת ספרי המוסר ופניה לעיתונות.

בעקבות ארועים אלו ארגנו רבני קובנה אספה שבה הועלו הצעות שונות. במקום להתווכח עם הציבור, קם הרב פינקל ועזב עם נאמניו את בית המדרש הגדול, שעד אז למדו בו תלמידי הישיבה, ועבר לבית מדרש אחר בעיר עם גרעין של כמה עשרות בחורים, בין 40 ל- 70 תלמידים. הם היו הגרעין לישיבה המחודשת של תנועת המוסר, שנקראה כנסת ישראל על שם ר' ישראל סלנטר. לא היו מאבקים בין שתי הישיבות ואף תלמידי הישיבה האחת בקרו בחברתה ושמעו בה שיעורים.

מתלמידי ישיבת "כנסת ישראל" עלו תלמידים ורבנים אחדים לארץ ישראל והקימו את ישיבת "כנסת ישראל בחברון". הסיבות לעליית הישיבה לארץ ישראל

בשנת 1924, ממשלת ליטא הודיעה כי היא מבטלת את הפטור מגיוס לגבי אותן ישיבות שסרבו לכלול בתוכנית לימודן לימודי חול.

ראשי הישיבה לא הסכימו בשום אופן לכלול לימודי חול בלימודי הישיבה. הישיבה היא קודש ללימוד תורה בלבד. גם גיוס לצבא הליטאי בשום אופן לא התקבל על העומדים בראש הישיבה משום פקוח נפש גופני ורוחני כאחד.

מספר תלמידים קבלו פקודה להתייצב לצבא. בחורים החלו להתפזר. חלקם עברו את הגבול לפולין. אחרים יצאו לברלין שבגרמניה, אל בית המדרש לרבנים. השאר חיכו להחלטת ראשי הישיבה.

בחורים שבקשו לעלות לארץ ישראל כבודדים נתקלו בהתנגדות חריפה של ה"סבא" מחשש שאין ישיבה מתאימה עבורם והם עלולים להתדרדר.

הועלתה הצעה לעלות יחד לארץ ישראל, הישיבה על רוב תלמידיה, כגוף אחד. דבר שהיה חלומם של ראשי הישיבה.

בכל יום כיפור היה הרנ"צ חוזר ומקבל על עצמו לעלות לארץ ישראל בהזדמנות הראשונה ולפתוח שם ישיבה. בשלב מסוים תכנן לעשות זאת בצפת, יחד עם הגה"צ ר' אברהם נח פאלי.

גם הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין היה קשור לארץ עוד מצעירותו. היה ממייסדי חברת "נצח ישראל" ומטעמה נסע לארץ ישראל ורכש את רוב אדמות חדרה, שהיתה אז ברובה ביצות.

באותה עת היה הרב אפשטיין באר"ב והסבא התייעץ איתו טלפונית. תוצאות שיחה זו היתה החלטה לעלות עם קבוצת תלמידים לארץ ישראל ולהקים בה ישיבה ברוח סלבודקה.

הייתה התלבטות היכן להקים את הישיבה. הישוב הישן בירושלים שונה היה באופיו ובלבושו מהבחורים בסלבודקה, שלבשו חליפות קצרות, חבשו מגבעות וענבו עניבות. הם חשבו בצורה שונה והיה חשש ששכנותם לישיבות בירושלים לא יעלה יפה. גם ריבוי המחלוקות בירושלים הרתיע את ראשי הישיבה. הם חששו מחיכוכים. ראשי הישוב גם רצו להתרחק מההתיישבות החדשה, החילונית ומהשפעתה. כך נפל הפור על חברון. הישוב היהודי בה היה קטן ושלול, ואנשיה כולם שומרי תורה

מאחורי הקלעים של ישיבת סלבודקה, הלא היא "כנסת ישראל" בחברון

ישיבת סלבודקה החלה לרקום עור וגידים בארץ ישראל עם עליית הרב יחזקאל סרנא ומספר תלמידים מליטא לארץ. התנהלות הישיבה בארץ

מתועדת בספרי הנהלת החשבונות שהישיבה ניהלה.

ספר הנהלת החשבונות מתחיל בג' בסיון תרפ"ד. הוא כתוב בכתב יד יפה אך לא תמיד ברור. ספר הנהלת החשבונות מפרט על מה הוציאה הישיבה כספים ומהיכן הגיעו כספים. אליה. הוצאות הישיבה הן על כלכלה, משכורת, תובעים, נתבעים, ספרים ורהיטים, וגם כמובן רשומה ההכנסה שהייתה לישיבה מהלוואות ומתרומות. הישיבה התחילה את קיומה עם סכום של 30 ל"מ "שהביא איתו הרב יחזקאל סרנא לקפת הישיבה דסלבודקה, לשם הוצאות לסידור". מן הדף הראשון בספר עולה כי נשלחו נציגים מן הישיבה לפתח תקוה, ליפו, לתל-אביב ולחברון "להתחקות על תנאי המקום לשם ייסוד הישיבה שם". ממידע זה עולה שעם בואם לארץ בדקו נציגי הישיבה את תנאי המקום היכן כדאי להקים את הישיבה. כמו כן ניתן ללמוד על מחיר הנסיעות באותם הימים, למרות שלא כתוב מהיכן נסעו. מחיר נסיעה לפתח תקוה היתה 3.000 ? ליפו ולתל-אביב 4.000 ? ולחברון 1.480 ? ציינתי סימן שאלה ליד המספרים כי המזכיר לא ציין באיזה כסף מדובר. רק בסוף חודש תשרי (כ"ט תשרי) מתחיל המזכיר לציין שאלו לירות מצריות.

המשלחת יצאה לפתח תקוה בג' סיון. ב-ל' סיון יצאו ליפו ולתל-אביב ורק ב-ט"ו סיון יצאו לבדוק את חברון שנבחרה בסופו של דבר כעיר שבה תוקם הישיבה. בסוף החודש, ב-ל' סיון, קיבל הרב יחזקאל סרנא משכורת על חשבון המגיע לו, על סך 8.000 ל"מ. פיבל אפשטיין, בנו של ראש הישיבה, היה זה שעסק בשליחת "תלגרמות ומכתבים לשם סידור הישיבה". אדם נוסף שקיבל דמי כלכלה לחודש סיון היה הרצל קפלן.

כל הפעילות הכספית לחודש סיון נעשתה במשך ארבעה ימים בחודש סיון: ג', י', ט"ו, ל' בחודש. המעניין הוא שהסכום שקיבל הרצל קפלן לכלכלת חודש סיון מאפיין את סכום הכסף שקיבלו תלמידי הישיבה לכלכלת חודש שלם והוא 4.000 ל"מ. דבר נוסף העולה מן הדף הראשון הוא שנשלחו שלושה נציגים: הרב יחזקאל סרנא, פיבל אפשטיין והרצל קפלן.

חודש תמוז תרפ"ד

דף מס' 2 של ספר הנהלת החשבונות עוסק בחודש תמוז.

הפעילות בספר הנהלת החשבונות מצומצמת. כולה נעשית בשלושה ימים בחודש, יב, כ, כט בתמוז. אך היא מתחילה בענין חשוב. ההכרעה נפלה, והוחלט להקים את הישיבה בחברון. ב-ל"ב בתמוז יוצאים "לחברון, להתחקות על תנאי המקום עם יסוד הישיבה".

ב-כ' בתמוז נשלחו "מכתבים ותלגרמות בקשר עם יסוד הישיבה לאמריקה וליטה". ב-כ"ט בתמוז שוב היה צורך לנסוע "לחברון, בקשר עם יסוד הישיבה ובנין קומה על הכנסת אורחים (הצעה)". לישיבה הוצאות ללא הכנסות ולכן הוצרכו לקחת הלואה מפיבל אפשטיין על סך 82 ל"מ כדי לשלם לרב יחזקאל סרנא על חשבון משכורתו 8.000 ל"מ ולהרצל קפלן עבור כלכלת תמוז 4.000 ל"מ. הישיבה שלחה 15.000 ל"מ "תשלום הוצאות נסיעתו של הרב ר' אברהם גרודזינסקי לארץ ישראל.

חודש אב תרפ"ד

דף 3 בספר הנהלת החשבונות עוסק בחודש אב. בספר נרשמה פעילות בחמישה ימים בחודש: ל"ב, ל"ד, כ', כ"ה ו-כ"ט בחודש. ב-ל"ב באב "נסיעת הר"ח סרנא לחברון לשם סדור הישיבה". ב-ל"ד באב נשלחים "טלגרמות ומכתבים בקשר עם העברת הישיבה ע"י פ. אפשטיין".

בינתיים הגיעו לארץ מספר בחורים מישיבת סלבודקה בליטא וב-כ' באב יוצאים "הריס, לוק, קוטלר, רובנשטיין לחברון בקשר עם הצעת מגרש לבנין הישיבה".

נשכר בנין לישיבה, ובכ"ה בחודש נוסעים "הר"א. גרודזינסקי יחד עם הר"ר סרנא לשם סדור הישיבה"

רק בסוף החודש שולמה המשכורת והחודש מקבל ע"ח המשכורת גם הר"ר א. גרודזינסקי יחד עם הרב יחזקאל סרנא. כל אחד מהם קיבל 10 ל"מ.

העובדה שהרב א. גרודזינסקי קיבל משכורת רק מחודש אב מעידה שלא עלה לארץ כבר בחודש סיון, שאז הגיע הרב סרנא לארץ כדי לארגן את ענייני הישיבה, וכבר בחודש זה קיבל חלק ממשכורתו. אני מציננת עובדה זו, היות והרבנית ש. אזרחי, בספרה על אביה, המשגיח ר' מאיר חדש, מציננת כי "בחודש אייר תרפ"ד 1924 יצא הגר"י סרנא יחד עם הגר"א גרודזינסקי לאתר מקום מתאים בישראל ולערך את ההכנות הדרושות". העובדות בספר הנהלת החשבונות סותרות מידע זה.

שני תלמידים ששהו כבר בארץ קבלו 4.000 ל"מ כל אחד עבור כלכלת חודש אב. הלא הם הרצל קפלן ואהרון פוזן (שרק בדף 4 בספר הנהלת החשבונות מתוודעים לשם משפחתו). זה היה הסכום שהישיבה נתנה לתלמידה עבור כלכלת חודש שלם במשך שנת הלימודים הראשונה. פאוול אפשטיין היה האיש שדאג ל"מכתבים, טלגרמות בקשר עם העברת הישיבה ושולמו הוצאותיו על כך 2.850 ל"מ".

חודש אלול תרפ"ד

דף 4 בספר הנהלת החשבונות עוסק בחודש אלול תרפ"ד. הוא עוסק בחמישה ימים בחודש: ו', כ', כ"ד, כ"ז, כ"ט

במהלך חודש אלול מגיעים תלמידים מישיבת סלבודקה בליטא לארץ ישראל. ב-ו' אלול נוסע פ. אפשטיין לחיפה לאפשר את כניסתו של אייזיק ברונשטיין. הוא קיבל לצורך כך הוצאות נסיעה, רכבת, מלון וטלפון.

ב-כ' באלול מגיעים תלמידים מסלבודקה ואלו הם: צבי קופשיץ, אהרון מלבסקי, אהרון הכן, זאב גרבוז, זבולון גרז, צבי פוחניץ, דוד חדש. פ. אפשטיין נשלח להביאם. הם שהו במלון ביפו. מיפו נסעו לירושלים ומשם לחברון.

מסתבר שבענייני הישיבה מעורבות דמויות נוספות שעד כה לא הוזכרו בספר הנהלת החשבונות. אהרון היזמן נסע ליפו "לשם סדור כניסת הנזכרים".

דמות נוספת שמתווספת בעמוד 4 הוא ח. אפשטיין, שיחד עם הרב י. סרנא ופ. אפשטיין מקבלים 1 ל"מ דמי נסיעה.

ב-כ"ז באלול הישיבה רוכשת ספרי מוסר ומחזורים לישיבה.

ימי הפעילות של חודש אלול, בספרי הנהלת החשבונות, עדיין מועטים, חמישה ימים בלבד, כפי שציננתי לעיל וכ"ט אלול, היום האחרון לחודש זה, הוא היום שבו שולמו 10 ל"מ על חשבון המשכורות לרב י. סרנא ולרב א. גרודזינסקי, ולהרצל קפלן ואהרון פוזן 4 ל"מ כל אחד עבור כלכלת אלול. בכ"ט אלול שולם ע"ח מטות ומזרונים לתלמידים.

חודש תשרי תרפ"ה

דף 5, העוסק בחודש תשרי תרפ"ה, מתמלא עד סופו. אמנם הימים הפעילים בחודש מבחינת כתיבה עדיין מועטים, בסך הכל 8 ימי פעילות, אך הדף מתמלא לגמרי משום שהישיבה החלה לפעול ממש.

מיד לאחר ראש השנה נקנו ספרים לישיבה "12 גמרות כתובות, תקון סופרים ושב שמעתתא" על ידי פ. אפשטיין. מכאן עולה שישבה למדה בזמן הראשון מסכת כתובות. כנראה פ. אפשטיין עוסק בענינים האדמיניסטרטיביים של הישיבה. בה' בתשרי תרפ"ה הוא נסע לירושלים לסדר רשיונות לעולים שזה עתה הגיעו.

בז' באלול נסע "נ. פריש להתיעץ בדבר הבנין ששוכרים בשביל הישיבה". לקראת סוף השנה נראה שהבנין הוחלף. ביום זה, ז' תשרי, נרשמה ההכנסה הראשונה לשנת תרפ"ה על סך 1000 דולר ותמורת ההמחאה קבלה הישיבה 214 ל"מ. לא כתוב מהיכן הגיע ההמחאה – כנראה מארה"ב. לאורך כל ספר הנהלת החשבונות נעשות רוב הפעולות הכלכליות בהקפה. בתחילה, ההכנסות מתרומות מעטות מאד והישיבה נאלצת ל"גלגל כספים" ללוות מהאחד ולהחזיר לשני, (בשיחה עם רואת חשבון בבנק העובד עם ישיבות רבות מסתבר שמצב זה נמשך עד ימינו).

במהלך החודש, וגם בחודשים נוספים, מקבלים הרבנים על חשבון משכורתם סכומים קטנים נוספים. כך גם הרב סרנא והרב גרודזינסקי. פרט למשכורות היו למשרד הוצאות על הדפסת בלוקים ומעטפות.

כנראה שרשיון ישיבתם בארץ של הרבנים ושל התלמידים היתה צריכה להתחדש מדי פעם. לכן היו צריכים להעביר לרב סרנא, עבור רשיון להשאיר בארץ, לירה מצרית אחת.

הישיבה ממשיכה לרכוש ספרים. הפעם קונה פ. אפשטיין 4 חומשים לישיבה. ב"ד ובי"ז בתשרי ניתן לתלמידים כסף עבור כלכלתם על חשבון חודש תשרי, ותוספת לצרכי יום טוב. כפי שצינתי, הסכום המרבי הוא 4.000 ל"מ, אך הם מקבלים על חשבון ולעיתים גם את הסכום המלא כמו אצל הרצל קפלן, זבולון גרז וצבי פוחביץ.

הישיבה קנתה גם אתרוגים לישיבה וקונה אתרוגים הוא הרב י. י. סלונים. הוא שילם 5 ל"מ עבור האתרוגים.

דבר נוסף המתחדש בדף זה הוא מתן הלוואות לתלמידים. כאשר תלמידי הישיבה נצרכו להלוואה הם פנו למשרד וקבלו אותה.

הפעם היו אלה שלושה בחורים: אהרון פוזן, אהרון מלבסקי וצבי חיים אפשטיין. במהלך השנה הם יחזירו את הלוואות.

דף מס' 6 מסיים את חודש תשרי ובו פעילויות נוספות שנרשמו בכ"ט בתשרי. מספר תלמידים קבלו את הסכום המלא לכלכלת תשרי. לראשונה, יחד עם שני הרבנים, הרב סרנא והרב א. גרודזינסקי, מכונה פ. אפשטיין בתואר "רב" וגם הוא מקבל על חשבון המשכורת 6.700 ל"מ. משכורות הרבנים הועלו. הרב גרודזינסקי קיבל על חשבון משכורתו 12.630 ל"מ והרב סרנא – 11.570 ל"מ.

לישיבה היו הוצאות מרובות יותר בחודש תשרי בגלל החגים. חיים שניאורזון הוא הדואג לתשלומים ל"אכסניה לתלמידים, חזן, אורחים, כבוד יו"ט וסעודה לתלמידים. אתרוגים, סכה וכו' טלפון". הוצאות אלו הגיעו ל-14.550 ל"מ. גם ר' יצחק אלפרין קבל תוספת של לירה מצרית אחת הוספה בעד "אכילת יום טוב של 6 תלמיד". מכיון שכתוב "הוספה" מסתבר שהתלמידים נהגו לאכול אצלו.

הרב גרודזינסקי קיבל תשלום עבור שמחת יום טוב בשביל התלמידים 2.250 ל"מ. בספר הנהלת החשבונות אין פירוט לאיזה צורך ניתן הכסף, אך שולמית האזרחי כותבת בספרה "המשגיח ר' מאיר", על פי זכרונותיו של הרב דב כץ, מחבר "תנועת המוסר", שבחול המועד סוכות תרפ"ה התאספו תלמידי הישיבה ביפו לסיור הכרות עם מרחביה של ארץ ישראל. הרב דב כץ מעיד שהגיע לישיבה לפני סוכות והצטרף למטיילים.

בעמ' 6 ישנה הוצאה מעניינת נוספת. הרב גרודזינסקי קיבל 1/2 ל"מ בעד מנין מתפללים לשלום חולה. כך רואים שהישיבה דואגת לעניינים שונים מעבר לימוד בישיבה.

בסוף החודש (כ"ט תשרי) הישיבה מלווה לשלושה בחורים, לירה מצרית אחת לכל בחור. הרב גרודזינסקי רוכש, כמובן בהקפה, שולחנות לימוד וכבר אהרון פוזן ואהרון מלבסקי פורעים חלק מחובם. כפי שצינתי, הפעילות "הבנקאית" של משרד הישיבה חוזר במשך השנה כולה. תלמידים לוויים ותלמידים פורעים עד סוף השנה בה המזכיר מרכז את חובות התלמידים והלוויים האחרים וכן את חובות הישיבה.

חודש מרחשון תרפ"ה

דפים 7 ו-8 עוסקים בחודש חשון תרפ"ה. דף 7 מתחיל בא' בחשון ומסתיים בכ"ד בו. הדף מתחיל בפריעת חובות קטנים של שני תלמידים. המענין הוא ששני הבחורים מופיעים בשמם הפרטי ובמקום ממנו באו. "אהרון מליטא, ע"ח תשלום חובו" ו"אהרון מאראל ע"ח תשלום חובו" כאשר חובם יחד היה 0.400 ל"מ. לקראת הזמן החדש הישיבה הוציאה 0.300 ל"מ עבור "נקוי וסידור אולם הישיבה" קנתה נפט עבור מאור הישיבה". הישיבה צרכה כנראה כמות גדולה של נפט היות ובכ"ג לחודש קנתה פעם נוספת "נפט בשביל מאור לישיבה". היו לה גם הוצאות על "צרכי הלוקס" שבו השתמשה כנראה הישיבה לתאורה. לישיבה היו הוצאות כבוד אורחים שבקרו בישיבה. תלמידים לוו ופרעו את חובותיהם לישיבה. נראה לי שהישיבה הלוותה כספים לא רק לתלמידים. אברהם לרמן לווה, אך הוא אינו נמנה על תלמידי הישיבה. הישיבה נתנה לבחורים חלק מדמי הכלכלה לחודש חשון. הוצאותיה היו רבות אך ההכנסות מועטות. רק שתי הכנסות קטנות מנדבות על סך 2.050 ל"מ נכנסו לישיבה. ולישיבה הוצאות רבות. פרט לכלכלה, להלוואות ולתשלום משכורת עליה לקנות בולים למשרד ולשלוח טלגרמות.

דף 8 מתחיל בכ"ד חשון ומסתיים בכ"ט בו. הדף מתחיל בתשלום ע"ח כלכלת חשון להרצל קפלן, תשלום עבור "מס רשיונות ל-5 תלמידים להשאיר בארץ" ו"נסיעתם של אלו לירושלים". ארבעה תלמידים לוו מן הישיבה. הישיבה רכשה ספרי מוסר ומים לישיבה. לישיבה היו הוצאות על "אכסניה לתלמידים": ראכלין, שולמן, טרכטמן, בברויסק, א' קרלינסקי, סוקולובר, ביאלסטוצקי, נוביק, קושאק, ברקין, וילקומיר".

בסוף החודש שילמה הישיבה לקרשטיין הרצל וגרודזינסקי על כבוד אורחים 1.400 ל"מ. הישיבה דאגה להוצאות רפואה עבור תלמידיה ועובדיה. פייבל אפשטיין חלה וקבל 2.500 ל"מ לצרכי רפואה. הישיבה שילמה עבור כל השיחות הטלפוניות במשך החודש 0.400 ל"מ. בכ"ט בחודש שלמה הישיבה משכורת להר"ר אברהם גרודזינסקי, לרב י. סרנא ולפ' אפשטיין. שלושתם קבלו ע"ח משכורתם 10 ל"מ כל אחד.

הדף מסתיים בהכנסה של 104.500 ל"מ תמורת צ'ק על סך 500 דולר.

חודש כסליו תרפ"ה

דפים 9-12 עוסקים בחודש כסליו תרפ"ה. פעילות הישיבה מתגברת. היא נזקקת כבר ל-4 דפים בספר הנהלת החשבונות לרישום הפעולות של חודש אחד.

דף 9 עוסק בימים א'-ו כסליו. ברובו הוא מכיל חלק מהוצאות כלכלת חודש חשון ל-19 תלמידים. לשמחה זיסל שפירא הוסיפו גם חלק מהוצאות הכלכלה של תשרי ושני תלמידים (יתכן והם חדשים בישיבה) מקבלים סכום קטן על חשבון כלכלת כסליו. "הבנק" ממשיך לפעול ו-5 תלמידים לוויס מן הישיבה. אהרון כהן חלה והישיבה ממנה 1 ל"מ לצרכי רפואתו. לישיבה הוצאות משרד שונות חוץ מכלכלה והלוואה. היא רוכשת נפט לישיבה, משלמת לרב גרודזינסקי "עבור הוצאות שונות" שאינן מפורטות.

ב' בחודש כסליו משלמת הישיבה דמי קדימה עבור שכירת בית "לבעה"ב עבדול מטי אלחטיב דמי קדימה". עקיבא קרשטיין הוא העוסק בענייני סידור רשיונות שהייה בארץ והישיבה משלמת זאת. עקיבא קרשטיין קונה באותה עת ספרי מוסר והלכה לישיבה. ובנוסף לכל ההוצאות הללו יש לישיבה הוצאות שוטפות על בולים וצרכי כתיבה. דף 10 מתחיל ב-ח' כסליו. בהוצאות הישיבה על מנורות ומים. כנראה תלמיד חדש הגיע ושמו פנחס בילשנסקי, והוא מקבל 0.820 ל"מ "ע"ח כלכלת כסליו". תלמיד נזקק להלוואה ואחרים מחזירים חלק מהסכומים שלו. דמות חדשה נכנסת לתמונה ב-ח' כסליו – אברהם סלונים. הוא מטפל בחוזה לשכירת בנין הישיבה וע"ד. משפחת סלונים מעורבת מאד בענייני הכלכליים של הישיבה. להלוואות דואג אליעזר דן סלונים. ב-ח' כסליו הוא דואג להלוואה על סך 13 ל"מ. תלמידים אחדים מקבלים כסף ע"ח כלכלת כסליו. אחרים מחזירים כסף ע"ח הלוואותיהם ואחרים לוקחים הלוואות כרגיל. שוב נקנים ספרים לישיבה. הפעם הקונה הוא אפרים סוקולובר, שעתיד להיות רבה של רעננה. גם צרכי המשרד עצמו נרשמים. הישיבה זקוקה לבולים והם נקנים לצרכי המשרד. מצבו הבריאותי של פ. אפשטיין עדיין לא טוב והוא נסע לירושלים לוולך, כלומר "שערי צדק". הישיבה שלמה את ההוצאות כולל מחיר התרופות שנתנו לו. לישיבה הכנסה של 500 דולר שעבורם קבלה 103 ל"מ. דף 12 עוסק בצרכי הישיבה בתאריכים כ'-כ"ט לחודש.

מצויות בו ההוצאות הרגילות לתלמידים ע"ח כלכלת כסליו, למשרד קניית בולים ושליחת תלגרות (כך כתוב בספר הנהלת החשבונות). בכ"ט בחודש מקבלים הרבנים משכורת, נכון יותר תשלום על חשבון משכורתם 10 ל"מ. לישיבה הוצאות על נפט ומים. הפעם היא זקוקה גם לשמשות. הישיבה גם משלמת לגר עבור 5 עמודים (סטנדרים) לישיבה. עוד תלמידים עולים הגיעו לישיבה. פ. אפשטיין עדיין זקוק לתרופות. הישיבה לוקחת הלוואה של 7.500 ל"מ באמצעות א.ד. סלונים והיא פורעת לו 7.000 ל"מ ע"ח חוב. הרב סרנא נסע לירושלים ואת הוצאות נסיעתו משלמת הישיבה. בכ"ה כסליו מקבל נושא המכתבים מתנה מישיבה – 0.250 ל"מ. אולי לכבוד חנוכה. ספרים נקנים עבור הרב סרנא ב-6.500 ל"מ. חודש כסליו מסתיים בדף 12, עדיין בכ"ט בחודש, כאשר ניתן לפייסל אפשטיין 2.00 ל"מ לצרכי רפואה. לקופת הישיבה נכנסו 103 ל"מ שהם 102.500 ל"מ מפדית צ'ק על סך 500 דולר ו-0.500 ל"מ נדבה.

חודש טבת תרפ"ה

חודש טבת מתחיל בדף 13 בספר הנהלת החשבונות ומסתיים בדף 17. דף 13 מוקדש כולו לכלכלת התלמידים. חלקם קיבלו דמי כלכלה ע"ח חודש כסליו וחלקם קבלו עבור חודש טבת. מספר התלמידים בישיבה עלה. בדף 13 רשומים כבר 34 תלמידים ויתכן שהיו יותר ועדיין לא קבלו את דמי כלכלתם, כי רוב שמות התלמידים מופיעים האחד אחרי השני, ובהמשך שוב מקבלים חלק מהם וכן תלמידים נוספים משהו על חשבון. יתכן שהיו תלמידים שנעדרו מהישיבה כאשר נתנו את התשלום הראשון שקבלו את דמי כלכלתם כאשר חזרו. לכן אי אפשר לדעת את מספרם המדויק של התלמידים על פי תשלום הכלכלה. התאריכים בדף 13 הם א' ו-ב' בחודש טבת.

דף 14 ממשיך את יום ב' בחודש ומסתיים ב-ה' בטבת. תלמידים נוספים מקבלים דמי כלכלה ע"ח טבת. מהרישום עולה כי נערכה מסיבת חנוכה עם התלמידים והוצאו על כך 0.300 ל"מ. תלמידים לוו כרגיל מן הישיבה ואחרים פרעו הלוואותיהם. הישיבה שלמה חלק מן המשכורת לרב גרודזינסקי ולרב פייבל אפשטיין שגם מקבל 0.750 ל"מ ע"ח נסיעתו ליפו לצרכי רפואה. ב-ה' בטבת הוא שוב קיבל לצרכי רפואה 0.160 ל"מ. מחלתו כנראה ממושכת מאד. הישיבה רכשה ספרים לאוצר הספרים, כלי שתיה ושמן לישיבה וכן יין לשמחת חנוכה לישיבה.

דף 15 מתחיל ביום ה' לחודש טבת ומסתיים ב-כ"ג בחודש. הדף מתחיל בפריעת חובם של מספר תלמידים לישיבה. תלמידים אחדים מקבלים סכום כסף ע"ח כלכלת חודש טבת, ורק צבי פוחוביץ מקבל גם תוספת ע"ח חשון וכסליו. לישיבה הוצאות על בולים, כלי כתיבה טלגרמות ותיבת דואר לישיבה. הישיבה רכשה גם נפט וזכוכית. לא ברור למה הכוונה, אולי לעששיות, משום שהסכום אינו גדול, רק 0.260 ל"מ.

נרכשו ספרים לישיבה "באמצעות גבאי אוצר הספרים א. סוקולובר". ניתן לראות מכאן שתלמידי הישיבה מלאו תפקידים שונים בישיבה. זה עולה גם מהטיפול ברשיונות לשהיה בארץ, כאשר אחד התלמידים טיפל בכך.

מרדכי וולקמר חלה והישיבה שלמה את צרכי רפואתו 0.300 ל"מ. הישיבה לוקחת הלוואות, באמצעות א.ד. סלונים, 10.000 ל"מ, מרמיכל ה' יס 50.000 ל"מ ומר' מ. לעווין 20.000 ל"מ וכך גם מר' י. ד. הורוביץ ופורעת חוב של 13.000 ל"מ באמצעות א.ד. סלונים. הישיבה ממשיכה לגלגל כספים, ללוות ולפרוע, באין הכנסות קבועות לצורך קיומה. אחת ההוצאות המעניינות ביום ט"ו לחודש לרב א. גרודזינסקי "לשם נסיעתו לסלובודקה בענייני הישיבה". היו הוצאות רבות לנסיעה זו. הרב קיבל 40 ל"מ אך היה צורך בעוד 5.000 ל"מ לצרכי נסיעתו של הרב גרודזינסקי שהועברו לו באמצעות א. סוקולובר. לפני יציאתו מן הארץ נסע הרב גרודזינסקי לירושלים וגם הוצאות נסיעתו היו מכספי הישיבה. לרב נערכה מסיבת פרידה המכונה "ברכת פרידה". הוגש כנראה כיבוד שעלה 1.000 ל"מ. ש. אזרחי מציינת בספרה "המשגיח ר' מאיר" שר' אברהם גרודזינסקי חזר לסלובודקה לנהל שם את הישיבה ולשמש כמשגיח, עם עליית הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין וחתנו, הרב משה פינקל, לארץ. בחורי הישיבה נסעו ללוות את הרב. הדואג לתשלום הנסיעות היה שוב א. סוקולובר. היה זה ב"ז בחודש. בכ"ג בו נסע הרב סרנא ליפו ושהה שם בבית מלון. האם זה קשור לנסיעתו של הרב גרודזינסקי? לא ברור לי. עם סיום הדף רואים שפ. אפשטיין קיבל ע"ח משכורת, אך עדיין לא החלים וקיבל גם עבור צרכי רפואה 5.500 ל"מ.

דף 16 מתחיל בכ"ד בחודש ומסתיים בכ"ט בו. מרבית הדף עוסק בפרעון חלק מחובות התלמידים לישיבה על סך של 3.550 ל"מ והוצאות כלכלה ע"ח חודש טבת למספר תלמידים. הישיבה נזקקה להלוואה על סך 200.000 ל"מ וקבלה אותה באמצעות

א. ד. סלונים. גם זמן פרעונה כתוב, ל"ד בשבט. חוץ מכלכלה היו לישיבה הוצאות לגר. היא רכשה ממנו 10 עמודים (סטנדרים) ושלמה עבורם 2.000 ל"מ. היא גם רכשה לישיבה 3 מגבות. שני תלמידים נפלו למשכב והישיבה שלמה את צרכי רפואתם. גם המשרד נזקק לצרכי כתיבה ומשלוח טלגרמה לסלבודקה. השולח הינו א. סוקולובר. (טלגרמה נכתבת לעיתים ב-"ט" ולעיתים ב-"ת").

דף 17 סוגר את חודש טבת והוא עוסק אך ורק בכלכלת חודש טבת ל-29 תלמידים.

חודש שבט תרפ"ה

חודש שבט מתחיל בדף 18 ומסתיים בדף 21.

דף 18 פותח בא' שבט ומסתיים בד' בחודש. הדף פותח בתשלום ע"ח כלכלת טבת וכן חלק שקבלו ע"ח כלכלת שבט. שני תלמידים מקבלים עבור חצי חודש טבת. דוד כץ והיושע השיל ברוך הם תלמידים שזה עתה עלו. הם לא הופיעו ברשימות הקודמות. כמעט בכל חודש מתווספים תלמידים חדשים לישיבה. מעניינת תוספת שקיבל אברהם סיני "הוספה להלבשה". הישיבה ממשיכה ללוות ולהלוות. כנראה שתלמיד שלא היה יכול לפרוע נעזר בחבר. פ. אפשטיין החזיר הלוואה של ל"מ אחת, אך כנראה שלא היה לו כסף לפרוע את ההלוואה וחיים שניאורסון פרע עבורו סכום זה. לישיבה הוצאות חוץ מכלכלה. היא שומרת על קשר תדיר עם סלבודקה ו-2 טלגרמות נשלחו לשם בא' בחודש. הרב סרנא נסע לצרכי הישיבה ושולמו הוצאותיו. לישיבה עדיין הוצאות נסיעתו של הרב גרודזינסקי. שני תלמידים נפלו למשכב והישיבה שלמה את צרכי הרפואה. היא גם החלה בפרעון החוב על כסאות שנרכשו לישיבה על סך 11.000 ל"מ. עולים חדשים הגיעו לישיבה והתאכסנו במלון ורשוסקי בירושלים. במלון זה נפגשו גם בדפים הבאים.

דף 19 מתחיל בד' לחודש ומסתיים ב' בשבט. הדף מתחיל עם קניית 10 גמרות "כתובות". הדבר מעיד גם הוא על בחורים שנוספו לישיבה ונזקקים לגמרא הנלמדת. גמרות נקנות על ידי מ. שולמן שהוא מתלמידי הישיבה. הוא גם נוסע לירושלים לענייני הישיבה. לישיבה הוצאות נוספות על נפט, מים וכביסת מגבות. זאת היא עושה באמצעות דמות חדשה, שמשות נתנאל, המכונה לעיתים שמש. גם הוא מקבל משכורת מן הישיבה. הישיבה זקוקה לספירט עבור תאורת הישיבה (לוקסים). היא קונה פח למים. הישיבה שולחת ציציות לסלבודקה. גם 2 טלגרמות נשלחו לשם. תלמידים כרגיל לוויים והישיבה זקוקה לכסף. א. ד. סלונים דואג להלוואה על סך 150 ל"מ. הישיבה פורעת חוב באמצעותו על סך 200 ל"מ.

שוב מגיעים חמישה תלמידים חדשים לישיבה וביניהם ז. מלצר והישיבה משלמת את הוצאות הבאתם לישיבה על סך 3.610 ל"מ. הישיבה רכשה בימה ונתנה דמי קדימה של 1/2 ל"מ. א. ד. סלונים מקבל גם הוא חלק ממשכורתו מהישיבה "לסדור הפנקסים".

ב' בשבט הישיבה משלמת עבור שכירת דירה לשלושה חודשים, פברואר-אפריל בסך 15.000 ל"מ. בדף זה מוזכר תלמיד נוסף ממשפחת אפשטיין – צבי חיים אפשטיין. הדף מסתיים בהלוואה של 15.000 ל"מ הניתנת לאברהם לירמן כאשר הוא אמור לפרוע 25 ל"מ בכל כ' לחודש. מי האיש? אין הוא מתלמידי הישיבה. יתכן והישיבה הלוותה גם לבני הקהילה היהודית שבחברון.

דף 20 מתחיל ב"א לחודש שבט ומסתיים בכ"ג בו. הוא פותח בנסיעת הרב סרנא ליפו בענייני הישיבה. לישיבה הוצאות שונות ואחת מהן היא עבור קניית שעון לישיבה. תלמידים אחדים פרעו חלק מחובם. פ. אפשטיין מקבל תשלום ע"ח ממשכורתו, הוא והרב סרנא. אך פ. אפשטיין עדיין זקוק לצרכי רפואה בעלות גבוהה של 5.000 ל"מ ומצד שני הוא פורע הלוואה שניתנה לו. תרומה קטנה הגיעה לישיבה על סך 5 דולר, תמורתה קיבלה הישיבה ל"מ אחת. אולם הישיבה עבר ניקוי יסודי "והוסתר בה קיר". כמו כן, נקנו ספרי מוסר והלכה לישיבה, באמצעות שני תלמידים, בצלאל ושקובסקי ומרדכי שולמן. בספר מופיעה מדי פעם טעות שעשתה הישיבה כאשר גבתה בטעות כסף ממישהו. לרוב כתוב גם באיזה דף נרשמה הפעולה השגויה. בעמוד 20, בכ"א שבט מופיעה שורה זו: גבה בטעות מבנימין ברקמן 0.1 ל"מ ביום כ"ט טבת.

דף 21 מסיים את חודש שבט. הוא מתחיל בכ"ג לחודש ומסתיים בכ"ט בו. הדף מתחיל בתשלום לחיים שניאורסון עבור "התאכסנות תלמידים תיכף לבואם בחדשי כסליו-טבת". הישיבה משלמת משכורות לרב א. גרודזינסקי, לרב סרנא ולפ. אפשטיין. הרב א. גרודזינסקי עדיין מקבל משכורת מן הישיבה בארץ.

כעת עוסק בהוצאות המשרד חיים שניאורסון, ולכן שמו מופיע כמי שדואג לעניינים המשרדיים. הישיבה שוב נזקקה להלוואה ממר א. ד. סלונים בסך 49.625 ל"מ.

הישיבה רכשה שני לוקסים נוספים. היה צורך לשלם למלון ורשוסקי בירושלים 8 ל"מ. בד"כ, כפי שמתברר מן הדפים, יתאכסנו שם בחורי הישיבה לפני הגיעם לחברון. הישיבה ממשיכה להלוות ולפרוע חובות. תלמיד נוסף נופל למשכב, זאב גרבוז, והישיבה דואגת לו "לצרכי רפואה". הדף מסתיים בהחזר של חיים אפשטיין, שקיבל כנראה ל"מ אחת יותר ממה שהגיע לו.

חודש אדר תרפ"ה

חודש אדר מתחיל בדף 22 ומסתיים בדף 27.

דף 22 מתחיל בא' באדר בתשלום של 4.000 ל"מ עבור "מס התעודות" והוצאות שונות לשם העברת הגאב"ד לא"י על סך 11.570 ל"מ.

לא ידעתי בתחילה מיהו המכונה הגאב"ד. שיערתי שזה ראש הישיבה הגאון ר' משה מרדכי אפשטיין וקיבלתי חיזוק לכך בספר "נסיד ממלכת התורה" מאת הרב שמעון יוסף מלר, שעוסק במסכת חייו של הגאון ר' שמחה זיסל ברוידא זצ"ל, ראש ישיבת "כנסת ישראל" חברון. בספר מצוטטת איגרת שכתב ר' משה מרדכי אפשטיין לר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל (גאב"ד דאבלין ואח"כ הרב הראשי לא"י), הכותב יום אחד לפני נסיעתו מסלבודקה לארץ ישראל והוא מתנצל כי אינו יכול לעיין היטב בנושא שהרב הרצוג הפנה אליו "באשר עומד על דרכי למחר בבוקר יום א' כ"א שבט לנסוע בע"ה לאה"ק על דבר התייסדות ישיבת חברון". ומצוין שם שהגיע בראש חודש אדר תרפ"ה. גם שולמית אזרחי מציינת בספרה תאריך זה.

תלמידים מהישיבה יצאו ללוות את הרב בבואו לחברון והישיבה שלמה הוצאות מלון עבורם. כנראה לינת לילה אחד לפי הסכום ששלמו, 0.900 ל"מ. נקנה כיבוד לצורך קבלת הפנים בירושלים והישיבה שלמה עבור "הזנת אורחים לכבוד הגאב"ד לירושלים 0.600 ל"מ". לישיבה הכנסות, רובן כנראה מהלוואות. היא מקבלת הלוואה מפ. אפשטיין על סך 3.000 ל"מ אך בהמשך, בב' לחודש היא מקבלת תמורת צ'ק על סך 1000 דולר סכום של 203 ל"מ. ובה' בחודש היא קבלה תמורת צ'ק על סך 500

דולר סכום של 101.500 ל"מ. בה' בחודש פרוו תלמידים רבים הלוואות שקבלו מן הישיבה שסכומן הגיע ל-18.050 ל"מ. ההלוואה הגדולה נפרעה ע"י ר' מאיר גרודזינסקי, 7.000 ל"מ. זהו אחיו של הרב אברהם גרודזינסקי שנסע לישיבה בסלבודקה לנהל אותה ולהיות בה משגיח. הוא קיבל בא' באדר 2.000 ל"מ "ע"ח משכורתו של הגר"א גרודזינסקי" להעביר לאחיו הגאון. דב צבי הימן קיבל 3.000 ל"מ "ע"ח כלכלה" כנראה תלמיד חדש בישיבה.

דף 23 עוסק כולו בה' באדר. הוא מתחיל בתשלום חוב של 2 תלמידים. תמיד "ע"ח החוב". הישיבה לווה 12 ל"מ מהרב ציזלינג. היא רוכשת מגילה לישיבה בסך 2.000 ל"מ. כנראה מגילת אסתר.

הישיבה משלמת לשלמה קלונסקי "עבור הריטים כפי חשבוננו" 3.600 ל"מ. הישיבה כנראה קנתה אצלו דברים שונים, והוא יופיע גם בחודשים הבאים כגובה כסף תמורת חפצים שנקנו אצלו.

מדף זה מתברר שהישיבה שלחה הזמנות לקבל את פני הגאון אב"ד ומי שביצע זאת הוא נסים חיים קשטיל. הישיבה שכרה "ע"י א. ד. סלונים 4 אוטומוביל" בסך 1.000 ל"מ "לקב"פ הגאב"ד".

לע. קרשטיין שולמו הוצאות בירושלים גם הם "לקב"פ הגאב"ד". הגאב"ד נוסע ליפו והישיבה משלמת את הוצאות נסיעתו. אברהם ואליעזר דן סלונים תובעים מהישיבה ע"ח חוב שהישיבה חבה להם. 50 ל"מ לאברהם ו-25 ל"מ לאליעזר דן.

מכאן ועד סוף הדף מקבלים 21 תלמידים "ע"ח כלכלה" חוץ מתלמיד אחד, בצלאל שקוביצקי, שקיבל את מלוא ה-4.000 ל"מ. השאר מקבלים פחות, סה"כ 60.650 ל"מ.

עמ' 24 עוסק רובו בה' באדר ומסתיים ב-ל"ב בחודש. רובו עוסק בתשלום "ע"ח כלכלה" ל-31 תלמידים. כאן מספר רב יותר של תלמידים מקבל 4.000 ל"מ והשאר פחות. הסכום הנמוך ביותר הוא ליצחק גראז, 3.000 ל"מ. בה' באדר נסעו הגאב"ד והר"ס ליפו, והישיבה שלמה את הוצאות נסיעה זו 2.850 ל"מ. הדף מסתיים בשני עניינים רגילים של הישיבה. הלוואה לתלמיד פ. אפשטיין, בנו של ראש הישיבה, על סך 1.000 ל"מ. וולטר שער נפל למשכב ונצרך "לצרכי רפואה" בסך 2.000 ל"מ.

הישיבה פדתה 2 צ'קים על סך 500 דולר כל אחד וקבלה תמורתם 203.000 ל"מ.

עמוד 25 במתחיל ב"ב לחודש אדר ומסתיים ב"ט בו. הוא מתחיל בהלוואות לתלמידים ובפריעת חובות שלקחה הישיבה ולקחו תלמידים מן הישיבה. הישיבה משלמת עבור ספרים שרכשה, עבור הכסאות שרכשה ותשלום למלון ורשוסקי. אלחנן רוך חלה וקבל "צרכי רפואה" 0.200 ל"מ, אך כנראה מחלתו התגברה והוא נאלץ לנסוע "לירושלים לצרכי רפואה".

הקשר בין סלבודקה לישיבה נשמר. הישיבה שולחת טלגרמה לסלבודקה. הישיבה חגגה את חג הפורים והוציאה, ע"י צבי פוכוביץ, 1.400 ל"מ עבור "שמחת פורים לישיבה". תלמידים אחדים מקבלים תוספת לכלכלתם. הדף מסתיים במשכורת שמקבל נתנאל מזרחי שמשות 1.750 ל"מ. נראה לי שהוא היה מעין אב-בית של הישיבה, אך עלי להשתדל ולהוכיח זאת.

דף 26 מתחיל ב"ט אדר ומסתיים בכ"ט לחודש. הוא מתחיל בתשלום לנתנאל מזרחי עבור נפט ומים לישיבה.

הישיבה משלמת לווארשבסקי בירושלים, עבור שהיה בבית מלון 20 ל"מ ולציזלינג ביפו 13.220 ל"מ. מכיון שבספר מחוברים שני הסכומים יחד נראה לי שגם ביפו זהו בית מלון. התשלום נכתב בכ' באדר. בתאריך זה יצאו ליפו הגאב"ד והגר"ס ולכן כנראה הם אלה שהעבירו את הכסף ליפו. הישיבה רכשה ספרים לישיבה בסכום של 11.650 ל"מ, סכום די נכבד. הקונה היה בצלאל שקוביצקי ויתכן שבנסיעתו לירושלים שילם אולי את החוב למלון. הישיבה משלמת גם ליעקב מזרחי עבור הריטים שרכשה, תלמידים קבלו הלוואות כרגיל. אך אחד ממקבלי ההלוואות אינו נמנה על תלמידי הישיבה ולא על מקבלי המשכורות ממנה. זהו הר"ר ו. ז. זוארץ. הוא מקבל סכום גדול של 10.000 ל"מ. מכיון שזו אינה הפעם הראשונה שאדם שלא שייך לישיבה מקבל הלוואה (קדם לו ר' אברהם לרמן) ברצוני להעלות השערה שהישיבה הלוותה גם לאנשי הקהילה היהודית בחברון. נסיתי לברר אם יש רשימות של התושבים היהודים בחברון. נאמר לי בארכיון מוזיאון חברון שהאחרון שערך מפקד היה משה מונטיפיורי. יתכן שקיים רישום בארכיונים הבריטיים, וצריך הענין בדיקה.

בכ"ד לחודש שלחה הישיבה "טלגרמה לאמריקה לועד הישיבה". מכאן שהיה לישיבה ועד בארה"ב והוא כנראה היה אחראי להמחאות הגבוהות בדולרים, בד"כ על סך 500 דולר שהגיעו מארה"ב. ואכן בכ"ט לחודש אדר נפדה צ'ק על סך 500 דולר ונתקבלו תמורתו 101.250 ל"מ. המענין הוא שאדם בשם יצחק צוארץ "נשלח לו צ'ק ע"ס 100 דולר" שהם 20.500 ל"מ.

בעד "משלוח הכסף הנ"ל" שלמה הישיבה 0.150 ל"מ. יתכן, לפי גובה דמי המשלוח, שהכסף נשלח לחו"ל וכי מדובר באדם הדואג לאיסוף התרומות עבור הישיבה בארה"ב. חזוק להשערה זו הוא שנכתב בספר הנהלת החשבונות שזוהי משכורת. גם הגאב"ד קיבל 5.000 ל"מ ע"ח משכורתו.

דבר נוסף מענין בדף זה הוא "נסיעתו של עקיבא קרשטיין לבדיקת הצעת מגרש לישיבה". לא מצוין היכן, אך סכום הנסיעה היה 1.050 ל"מ ולכן נראה שאין זה בחברון.

לישיבה היו הוצאות לינה לתלמידים, ובדף זה מדובר על הוצאות בשני מקומות שונים על סך 33 ל"מ. הדף מסתיים בפעילויות כלכליות שנעשו באמצעות א. ד. סלונים. הישיבה קבלה באמצעותו הלוואה על סך 55 ל"מ ופרעה באמצעותו שטר חוב על סך 150 ל"מ. כמו כן שלמה הישיבה עבור שכן דירה 20.000 ל"מ.

החודש מסתיים בדף 27. הוא עוסק אך ורק בכ"ט בחודש.

הישיבה קנתה ספרי חשבונות, צבי חיים אפשטיין קיבל 2 ל"מ הלוואה ע"י א. ד. סלונים. הישיבה שלמה 55.000 ל"מ למלון, עבור תלמידים שעלו, לחודשיים – שבט ואדר ולגאב"ד ומשפחתו לחודש אדר שבו הוא הגיע, וזאת באמצעות חיים שניאורזון.

לישיבה היו שיחות טלפוניות בסך 1.130 ל"מ. הפעילות האחרונה בדף 27 היא ע"ח משכורת לגאב"ד 15.300 ל"מ.

חודש ניסן תרפ"ה

חודש ניסן מתחיל בדף 28 ומסתיים בדף 34. הדף מתחיל בא' בניסן ומסתיים בו. הוא מתחיל בהכנסה תמורת "שלושה צ'קים כ"א ע"ס 500 דולר". הישיבה פדתה את הצ'קים וקבלה תמורתם 303.750 ל"מ. שאר העמוד כולו עוסק בתשלום ע"ח כלכלה, חלק עבור שלושה שבועות, למספר תלמידים עבור שבועיים והשאר עבור חודש מלא. חלק מקבלים 3.500 ל"מ וחלק 4.000 ל"מ. סה"כ קבלו דמי כלכלה בעמוד זה 34 תלמידים בסכום כולל של 117.200 ל"מ.

דף 29 ממשיך כולו את א' בניסן ועוסק בחלקו הגדול בכלכלת החודש לעוד 20 בחורים. סה"כ 54 תלמידים. רואים עד כמה גדל מספר בחורי הישיבה. הישיבה גם שלמה תוספת למספר תלמידים. אחד מהם, משה משומיץ, קיבל כלכלה עבור שבט ואדר. שלושה מקבלים ע"ח משכורתם מהישיבה. א. ד. סלונים 10 ל"מ, פ. אפשטיין 11 ל"מ והגאב"ד 10 ל"מ. הישיבה פורעת

תשלום הלוואה באמצעות א.ד. סלונים 23.000 ל"מ. ספרים נוספים נקנו לספריה. הישיבה שלמה להובלת מצות מירושלים 3.500 ל"מ באמצעות בצלאל שקוביצקי.

דף 30 מתחיל ב' ניסן ומסתיים בד' בו. הוא מתחיל בתשלום הוספה לכלכלה לתלמידים ועוברת להוצאות שונות לתלמידים ולנקיון. הישיבה ממשיכה להלוות וללוות. היא לווה באמצעות א. ד. סלונים 150 ל"מ, משלמת עבור רהיטים לישיבה ולגאב"ד, מוציאה על ספרים וצרכי רפואה לשני תלמידים.

דף 31 עוסק בתאריכים ר' - ל"ט ניסן. הוא מתחיל בהחזר הלוואות לישיבה, ממשיך בתשלום משכורת לשמש נתנאל מזרחי על סך 1.000 ל"מ. למשרד הוצאות על נייר וצרכי כתיבה. הישיבה מתחילה לפרוע את התשלום עבור שכר דירה לגאב"ד ולגרי"ח"ס על סך 35.000 ל"מ. היא לווה, באמצעות א. ד. סלונים 100 ל"מ ומתחיל לפרוע למרגובסקי "בשביל רהיטים להגאב"ד" 30.000 ל"מ. הישיבה שלמה גם עבור הובלת הרהיטים והוצאות נסיעה והבאת ספרים לישיבה. מספר תלמידים קבלו הוספה על דמי כלכלתם. אחרים החזירו חלק מהלוואה שקבלו מהישיבה. הישיבה סייעה לשני תלמידים ע"י יקותיאל קישלבסקי ור' אליעזר גולדשמיד על סך 4.000 ל"מ. לא ברור אם אותם תלמידים ששמו לא הוזכר קבלו מתן בסתר או קבלו הלוואה שנאלצו להחזיר ע"י אלה שמסרו להם את הכסף. הישיבה קבלה מעט תרומות על סך 3.200 ל"מ. שוב חולים 2 תלמידים ומשלמים דמי רפואתם. למשרד הוצאות על טלגרמות ובולים. הדף מסתיים בתשלום המופיע לראשונה בספר הנהלת החשבונות. תשלום של 0.250 ל"מ "למשרד הרבנות עבור רשיון לר"מ"

דף 32 מתחיל ב' ניסן ומסתיים בכ"ט בו. הישיבה מתחילה בתשלום משכורת לפ. אפשטיין על סך 15.000 ל"מ ומשם עוברת הכתיבה לכ"ט בחודש כשהישיבה לווה מאברהם גולדשמיד 200 ל"מ ופורעת חוב באמצעות א. ד. סלונים בסך 100 ל"מ. היא מוסיפה לפ. אפשטיין 10 ל"מ. הישיבה קבלה תמורת צ'קים 244.416 ל"מ. רובו של הדף עוסק בכלכלת חודש ניסן ל- 29 בחורים על סך 105 ל"מ. כל אחד קיבל 3.500 ל"מ.

עמ' 33 הוא המשך כ"ט ניסן וכולו עוסק בכלכלת ניסן לעוד 28 תלמידים, בה חלק גדול מן התלמידים מקבלים 4.000 ל"מ. תלמיד אחד, ר"י צינקלס, קיבל 5.000 ל"מ. סה"כ רשומים כאן 57 תלמידים. תלמידים נוספים קבלו תוספת על כלכלת ניסן.

דף 34 מסיים את חודש ניסן. כולו עוסק בכ"ט ניסן הוא מתחיל בתשלום לגר ע"ח רהיטים, הלוואה קטנה באמצעות א. ד. סלונים, שכר דירה לישיבה לחצי חודש על סך 2.500 ל"מ. כך קונה ספרים לישיבה על סך 2.000 ל"מ. הישיבה זוכה בתרומות על סך 6.000 ל"מ. תלמידים גם החזירו חובם לישיבה. אברהם לרמן החזיר 2.500 ל"מ, על חשבון חובו. גם חיים שניאורסון החזיר 5.000 ל"מ. הישיבה שלמה משכורת להגאב"ד, להגר"ח סרנא וכן להגר"מ פינקל, בנו של הסבא מסלבודקא, ר' נתן צבי פינקל. המעניין הוא גובה המשכורת, שהייתה בתחילה בסכום של 10 ל"מ. הגאב"ד 35.000 ל"מ, הגר"ח סרנא 18.390 ל"מ והגר"מ פינקל 12.390 ל"מ. שמש נתנאל מזרחי עדיין מקבל ל"מ אחת. לקראת הפסח נעשה "נקיון ע"י הכל" וההוצאות עלו 0.905 ל"מ. לכבוד יום טוב הוצאו 1.750 ל"מ, על יין ומצות 2.970 ל"מ. שני תלמידים קבלו תוספת לכלכלתם. לישיבה הוצאות שונות ע"י א. ד. סלונים, גם הוצאות רגילות של קניית בולים. פ. אפשטיין קיבל ע"ח משכורתו עוד 10 ל"מ וגם צרכי רפואה על סך 2.500 ל"מ. מחלתו נמשכת חודשים רבים. הישיבה הוציאה 20 ל"מ באמצעות חיים שניאורסון עבור הגאב"ד ותלמידים עולים למלון ואוכל, כנראה מזמן בואם. הדף מסתיים בתוספת 25.500 ל"מ לגאב"ד ע"ח משכורתו.

חודש אייר תרפ"ה

חודש אייר מתחיל בדף 35 ומסתיים בדף 39.

דף 35 מתחיל ב' לחודש ומסתיים בכ"ח בו. הדף פותח בתשלום חוב לישיבה וכן עבור הובלת ספרים לישיבה. אף נקנו ספרים נוספים וכן הובאו ספרים מסלבודקה באמצעות דב כץ. שולמו הוצאות רפואה לתלמיד חולה. תוספת כלכלה נתנה לתלמידים אחדים. הרב פרנקו מלווה לישיבה 30 ל"מ. הרב אליעזר גולדשמיד קיבל 3.000 ל"מ לסייע לתלמידים. כנראה שזה אחד מתפקידיו בישיבה מעבר להיותו תלמיד בה. גם יעקב פטשניק קיבל 2.500 ל"מ לסייע לתלמידים. תלמידים חדשים הגיעו לישיבה ונערכה להם קבלת פנים. א. ד. סלונים שוב דואג להלוואה לישיבה בסכום של 50 ל"מ ולהלוואה גדולה נוספת על סך של 510.000 ל"מ. ואז מחזירים לרב פרנקו 30 ל"מ שלוו ממנו. הישיבה ממשיכה לגלגל כספים לצורך קיומה. הישיבה משלמת שכר דירה עבור דירת הגרי"ח"ס 49.585 ל"מ. מסתבר שאנשים נוספים עסקו בסיוע לתלמידים והם מופיעים בסוף הדף. הדף מסתיים בעניין מעניין. הרב דב מאיר ר'קמן קיבל 5.000 ל"מ לשם יסוד יש"ק. נראה לי שראשי התיבות יש"ק הם ישיבה קטנה.

דף 38 עוסק בכ"ח לחודש. תלמידים מקבלים תוספת לכלכלת אייר. גדל מספר מקבלי המשכורות בישיבה. הגר"מ פינקל, הגר"ח סרנא, הגאב"ד, פ. אפשטיין, א. ד. ס, שמשות מזרחי, לגברת דבוריץ ע"ח בעלה יצחק, עקיבא קרשטיין וזלמן בן גרשון, שאותו נפגוש בהמשך. הוא רק מתחיל וכבר מקבל 0.500 ל"מ.

סוף כל סוף יש הכנסות מתרומות, 119.343 ל"מ. חלקם מארה"ב וחלקם מהארץ. הם נתקבלו במהלך החודש ורוכזו יחד בכ"ח באייר. לישיבה הוצאות שונות, נסיעות לירושלים של ראשיה, הובלת ספרים מסלבודקה לישיבה בחברון. יש מספר עניינים חדשים ומעניינים לקראת סיום דף זה. הראשון "הוצאות שונות לשם תעמולה לענייני הישיבה ע"י הגאב"ד". "הסבא" מסלבודקה הרב נתן צבי פינקל, מייסד הישיבה בסלבודקא, עומד לעלות לארץ. הישיבה שילמה "לסבא לשם הוצאות נסיעה לא"י 200 דולר". 200 הדולר הם 120.000 ל"מ. בסיום הדף נרשם תשלום עבור ספרים לישיבה ע"י הגאב"ד. נרכש שלט לישיבה, רק עכשיו בסוף חודש אייר. לישיבה היו הוצאות על בולים וטלגרמות. הגר"ח שלח טלגרמות לאמריקה ולוילנא והגאב"ד הוציא כנראה בשביל אוצר הספרים 10.000 ל"מ ובכך הדף מסתיים.

חודש סיון תרפ"ה

דף 39 סוגר את החודש. בכ"ח בו הדף פותח בתשלום של 1.300 ל"מ לדב זוכובסקי לצרכי רפואה, והוא מופיע לראשונה תחת הכותרת "סיוע לתלמידים". הישיבה מקבלת הלוואה של 18 ל"מ באמצעות א. ד. סלונים והלוואה גדולה מסלבודקה מאת יוסף זוסמן על סך 260.000 ל"מ כדי להעלות לארץ 2 משפחות "להעברת משפחת הגר"ח והגר"מ פ".

הדפים 40-42 עוסקים בחודש סיון. זהו החודש האחרון בו משמש מנהל החשבונות שהחל את תפקידו עם הקמת הישיבה. אינני

יודעת אם הוחלף מפני שחלה, כי הרבה טעויות נפלו בחודש זה וישנם מחיקות ותיקונים. ניתן לשים לב שבחודשים האחרונים הפעילות בספר הנהלת החשבונות רבתה ואילו כאן יש רק שלושה דפי פעילות.

דף 40 מתחיל ב"ב' בחודש סיון ובפעם הראשונה ברשימת תורמים נכבדה, מהארץ ומחו"ל. השני ברשימת התורמים מהארץ הוא הרב קוק, שהעביר את תרומת אחיעזר רובינסקי. פעם ראשונה שמו של הרב קוק מופיע בספר. תרומות נכבדות הגיעו מארה"ב ע"י הקומיטט מהנדיבים "ארשת שלום" 61.670 ליש"ט, "מהקומיטט" 2750 דולר שהם 547.250 ל"מ. זהו כנראה ועד הישיבה בארה"ב. היו מקומות נוספים שצוינו שמהם הגיעו תרומות. מה' לובר מסנט-לואיס או אהרונסון מוורשה או פינקלשטיין מניו-יורק, סה"כ קבלה הישיבה 700.836 ל"מ. הישיבה פרעה מיד חוב באמצעות אד"ס על סך של 528.000 ל"מ.

הישיבה נערכת לקליטת הסבא ומשפחת הגר"ח והגר"מ פ' ומוציאה על סידור העליה עוד 68.080 ל"מ, וזה כולל קבלת פנים ונסיעת תלמידים לארוע. הישיבה שילמה גם עבור "חזרה מקבלת פנים לסבא אוטומובילים ואכסניה 20.700 ל"מ. חיים שניאורזון הוא האיש שדואג לקליטה ולתשלום חובות הישיבה. הוא דואג למיטות עבור הסבא, כלים שונים כסאות ושולחנות לסבא, וכלים למשפחת הגר"ח. הוצאותיה של הישיבה רבות והיא נזקקת להלוואה על סך 500 ל"מ מבנק אפ"ק לחודשיים. לישיבה הוצאות על "רוחים להלוואה הנזכרת ובולים" על סך 9.300 ל"מ.

הישיבה רוכשת עבור הרב משה מרדכי אפשטיין, המכונה כל הזמן בספר הנהלת החשבונות "הגאב"ד", רהיטים בסך 10.000 ל"מ ועוד מיטות ומפות ב-10.700 ל"מ ובכך מסתיים עמ' 40 בספר הנהלת החשבונות.

דף 41 פותח ב-"ל"ח בחודש סיון ומסתיים בכ"ד בו. הדף מתחיל בתשלום הוצאות "תלמידים ומשפחות ההנהלה במצרים" תחת הכותרת עליה וסידור "ולאביגדור מפינסק (לגבות מכסף פלשתינה אמט)". הוצאות אלו היו 37.425 ל"מ. שאלות שונות עולות למקרא תשלום הוצאות במצרים, כמו למשל, האם עלו תלמידים לארץ דרך מצרים? והאם הנהלת הישיבה על משפחותיהם נסעו לשם? זאת משום שהעניין מופיע תחת "עליה וסדור" וזה מעורר שאלות. אך יתכן שכבר בדף הבא תהיינה תשובות על כך.

הישיבה משלמת לעקיבא קרשטיין עד לחשבון עמו משכורת על סך 10.000 ל"מ. לזלמן בן גרשון שהוא עובד זה החודש השני בישיבה 1.500 ל"מ. סכום גבוה בסך 129.350 ל"מ מועבר לגב' דבוריץ ע"ח בעלה יצחק. היא קבלה ע"ח בעלה בחודש אייר 8.000 ל"מ ונשאלות השאלות מדוע אין בעלה מקבל זאת באופן ישיר ומדוע סכום כה גבוה? אך אין לי עדיין תשובות לכך.

הישיבה פורעת חוב על סך 40.000 ל"מ באמצעות א.ד.ס. יש למשרד הוצאות גבוהות, כגון בולים וטלגרמות וכן החזרת חוב. היא דואגת לסידור דירת הגר"ח. עליה לשלם מס לממשלה עבור הצבת השלט של הישיבה ועבור דירת הגאב"ד.

הישיבה קנתה רהיטים נוספים לישיבה ושילמה עבור העברתם אליה. הישיבה הוציאה הישיבה עבור כבוד יו"ט וקידוש 4.930 ל"מ וההוצאה על כך נכתבה בכ"ד סיון. דב כץ קבל 7.000 ל"מ עבור ספרים ונסיעה לטבריה. בד"כ מוצאים נסיעות לירושלים. לעיתים רחוקות יותר ליפו. אך כאן, בפעם הראשונה, נסיעה לטבריה. מדוע נסע, זאת לא ידוע לי. את ביתו של הסבא מסיידים והישיבה נוטלת הלוואות באמצעות א.ד.ס. כי עליה לפרוע חוב של 150 ל"מ. הדף מסתיים בתוספת ע"ח כלכלה למספר בחורים.

בדף יש מספר טעויות ברישום שנמחקו ותוקנו באדום. להשערתי, מנהל החשבונות אינו בקו הבריאות.

דף 42 מסיים את חודש סיון ואת עבודתו של כותב ספר הנהלת החשבונות מתחילת הקמת הישיבה. הדף מתחיל בכ"ד סיון ומסתיים בכ"ז בו. כנראה שלחיים שניאורזון יש אכסניה בחברון והישיבה משלמת לו 20.000 ל"מ עבור "תלמידים חדשים שהתאכסנו אצלו".

כנראה משפחות הגר"ח והגר"מ פ' עלו דרך מצרים כי הישיבה משלמת 14.000 ל"מ עבור "נסיעת הגר"ח למצרים ושובו עם משפחתו ומשפחת הגר"מ פ'".

הישיבה פורעת חוב של 10 ל"מ לש.ד.ס., משלמת לשלושה תלמידים צרכי רפואה. התשלום נרשם תחת הכותרת "סיוע" הישיבה שלמה לגר"ח על חשבון משכורת אייר גם לנתנאל מזרחי שמשות ששכרו הוכפל ל-2.000 ל"מ וזלמן בן-גרשם מקבל גם הוא 0.250 ל"מ משכורת.

הישיבה משלמת שכר דירה עבור ר"ש פינקל ועבור הישיבה. 16 תלמידים מקבלים תוספת על חשבון כלכלתם, ושני תלמידים, שמואל מצ'רסק ואביגדור מפינסק, מקבלים כלכלה. הם כנראה תלמידים חדשים.

הדף מסתיים בהוצאות עבור כלי בית שונים ועניינים שונים של הישיבה ע"י הגאב"ד, ובלקחת הלוואה על סך 20 ל"מ לישיבה. את השורה האחרונה בדף, עניין ההלוואה, כתב כבר מנהל החשבונות החדש, ואם הכותב הוא מזכיר הישיבה, אזי הוא מזכיר הישיבה החדש.

חודש תמוז תרפ"ה

חודש תמוז תרפ"ה מתחיל בדף 43. דף 43 עוסק בימים א-ח תמוז. הדף מתחיל בהכנסה של 10 דולר מד'ר' חיימסון. ר' חיים שניאורסון (כך ב-"ס" מאיית המזכיר החדש לעומת "ז" ע"י הכותב הקודם) מקבל תשלומים עבור הוצאות שונות כגון: "בעד שח-רחוק" 1.200 ל"מ. המזכיר הקודם השתמש בטלפון, אמנם לעיתים רחוקות אך קרא לו "טלפון". המזכיר החדש משתמש במלה המחודשת "שח-רחוק". כלכלת חודש סיון משולמת לשמואל מצ'רסק, התלמיד החדש, ולרב ש. פינקל. הרבנית פינקל מקבלת החזר הוצאות שהיו לה בשעת בואם. חיים שניאורסון מקבל הוצאות "אוטומוביל לבקור הקרקע" על סך 0.250 ל"מ. הישיבה שלחה לבדוק קרקע עבור בניית הישיבה וכנראה יוצאים לבדוק את המקום. לפי המחר המקום קרוב.

הגר"צ פינקל שהה במלון ורשבסקי ומשלמים להרלינג עבור זאת. לא ברור אם הוא בעל המקום או עובד בו. הישיבה מתחילה ללמוד את מסכת "נדרים" ובצאלל שקוביצקי קונה גמרות. תלמידים מקבלים תוספת לכלכלתם. לישיבה הכנסות מהלוואות קטנות מא.ד.ס. ומר' ש. שפטנר. לרמן ממשיך לפרוע את חובו, 2.500 ל"מ. הייתה לישיבה הכנסה קטנה על סך 1.500 ל"מ ע"י א.ד.ס. כנראה הכנסה מפעילות כלכלית שא.ד.ס. סלונים ניהלו. תלמיד נופל למשכב ומקבל סיוע לצרכי רפואה.

כנראה היו בעיות של שמירת שבת בירושלים והישיבה משלמת עבור "נסיעה לירושלים לעניין משמרת השבת ועוד ע"י הגר"מ"ע".

הישיבה רוכשת גמרות נוספות וספרים נוספים לעז"ת ומשלמת גם עבור הבאתם לישיבה. היא קונה "חותם בעד מנדבת הספרים", כלומר הספרים נקנו מתרומה שתרמה גברת מסויימת. מכיון שגם נשים נדבו לישיבה, יתכן שזו תרומת אחת הנשים, אך לא נרשם כך בספר. בסוף הפעילות של ד' תמוז מקבל דב מויטבסק, שזה מקרוב הגיע, צרכי רפואה והוצאות שליחת טלגרמה. הפעילות מסתיימת ב-ח' בתמוז עם הכנסה "מהקומיטט ע"י הרב דבורץ 2500 דולר" שעבורם מקבלת הישיבה 497.500 ל"מ.

הדבר פותר תעלומה מהחודש הקודם. מדוע הגב' דבורץ קבלה כלכלה מהישיבה על חשבון בעלה? בעלה היה, כנראה, בשליחות הישיבה בארה"ב להבאת תרומות לישיבה.

דף 44 עוסק בימים ח'–י"ג בחודש. הוא מתחיל בהוצאות המשרד. ז. מלצר קונה לישיבה תיבת דואר. נשלחת טלגרמה לסלבודקה (בספר הנהלת החשבונות המילה "טלגרמה" מופיעה בקיצור ת"ג) והמשרד קונה בולים. יש הוצאות לגר. משלמים עבור רהיטים שנקנו בהקפה ועושה זאת אחד מתלמידי הישיבה, צבי חיים הוטנר. ש. אפשטיין משלם לרושדי עבור אוטומובילים של הגאב"ד לירושלים. הישיבה משלמת את שכר הדירה של הסבא, 2.550 ל"מ ועבור דירות הגאב"ד והגר"מ לשנה שלימה על סך 70.000 ל"מ. שני תלמידים נופלים למשכב וזקוקים לצרכי רפואה. הרבנית פינקל חלתה גם היא ונלקחה לרופא בירושלים. הישיבה שלמה על כך 5.500 ל"מ. שמש מקבל 1.000 ל"מ עבור משכורתו. והנה 3 תלמידים חדשים מגיעים לישיבה, מאיר חדש, צבי לייב פרסקי וחיים לזרוביץ. מתאכסנים בירושלים במלון נרשן. פרסקי (מנוקד בספר הנהלת החשבונות) והישיבה כמובן משלמת על כך. הישיבה משלמת גם כלכת סיון והוספה לכלכלה למספר בחורים.

הישיבה מסייעת כספית גם לאנשים רחוקים מחברון. "להרב מ. רובמן מחיפה סיוע ע"י הגר"ס, ולשניים נוספים כנראה מבחורי הישיבה. הגר"ס דואג גם לתשלום שכר דירה לישיבה. לישיבה היו שתי הוצאות נוספות. האחת על "יין לשמחת יו"ט לבחורים ע"י הגר"י סרנא" והוצאות על הקונטרקט ע"י הגר"י סרנא". לאיזה "קונטרקט" מתכוון הכותב הוא אינו מציין.

דף 45 מתחיל ב-י"ג בחודש ומסתיים ב-כ"ז בו. הדף מתחיל בסיוע לזלמן מלצר לצרכי רפואה, ודמי נסיעה ליצחק רוכלין. הישיבה מקבלת תרומה קטנה מלודו' בסך 2.000 ל"מ מר' ישראל ס'רוב, משלמת משכורת או נכון יותר ע"ח משכורת סיון לר' ולנסקי, להר"מ פינקל, להר"י סרנא, להגר"ץ פינקל. הישיבה לקחה הלוואה מדבורץ בסך 99.000 ל"מ וקבלה תרומה של 50 דולר מזימאר. כך שהיה לה לפרוע חוב של 50 ל"מ באמצעות א.ד.ס. ישנן עדיין הוצאות עליה וסידור לתלמידים שכבר הגיעו: מאיר חדש, צבי לייב פרסקי וחיים לזרוביץ. ולתלמידים חדשים ממש, שלמה צימבליסט, אביגדור אייזנברג, פנחס ומשה. תלמידים שנוקו לסיוע קבלו. לדוגמה: משה טוקצ'ינסקי קבל סיוע של 3.000 ל"מ.

בספר מרבה הכותב להשתמש בראשי תבות, ולעתים קשה לזהות במי מדובר. משהו בשם רמ"ג קיבל עבור הוצאות שונות בעד הישיבה 0.500 ל"מ "הבחור מטלו לנסיעה ליפו" 0.500 ל"מ. מיהו הבחור מטלו? הגיעו בחורים מטלו אך הם נקראו בשמם. האם זה בחור חדש שכנראה עדיין לא ידוע שמו? או שמה רק משהו הנזקק לעזרה? הישיבה מעבירה למרגובסקי 0.210 ל"מ עבור בולים לשטרות והם מועברים ע"י ש. אפשטיין. הישיבה נותנת הוצאות כלכלה למספר בחורים. היא פורעת חוב של 9.000 ל"מ לר' ש. שפטר, ומקבלת הלוואה אחרת משלמה צימבליסט ממינסק בסך 19.337 ל"מ. ההלוואה נרשמה ביום כ"א לחודש. כאשר נתקלנו לראשונה בשלמה צימבליסט היה זה בדף זה ב-ט"ז בחודש, כאשר הוא מקבל סיוע לקליטתו בארץ ובשיבה. ישעיהו יפה תרם 25 דולר שתמורתם נתקבלו 4.700 ל"מ. באותו יום בחודש שלמו ע"ח שכר דירה לישיבה 1 ל"מ. תלמיד קבל סיוע ונתנה משכורת סיון להר"מ פינקל, להר"י סרנא ולהגר"ץ פינקל בסכום כולל של 25.650 ל"מ. המשך הפעילות היא בכ"ז בתמוז. נלקחה הלוואה קטנה על סך 3.000 ל"מ ע"י א.ד.ס. ונתקבלה תרומה מ"הרמן ע"י הר"י דבורץ 100 דולר" שנפדו ל- 19.900 ל"מ. עוד תרומות הגיעו לישיבה וכותב ספר הנהלת החשבונות מציין את שם התורם ובאמצעות מי הגיע הכסף. "חגי ז'רוס ע"י זימור 2.000 ל"מ, מהרב רבינוביץ מברוקלין 25 דולר (4.975 ל"מ), מהרבנית פינקלשטיין ע"י קרשטיין 50 דולר 10.000 ל"מ. מספר תלמידים קבלו דמי כלכלה לחודש סיון. עקיבא קרשטיין מעביר 2.000 ל"מ עבור שכר דירה לישיבה. הוא קיבל 0.500 ל"מ ע"ח משכורתו אך לא מצוין עבור איזה חודש, סיון או תמוז. לישיבה הוצאות סיוע. היא משלמת 0.500 ל"מ "דמי קדימה לסיוע דירת הישיבה ע"י ז. בן-גרשום".

דף 45 מסתיים בתשלום דמי כלכלה לחודש סיון לשלושה תלמידים. דף 46 עוסק כולו בתשלום דמי כלכלת חודש סיון בכ"ז בחודש תמוז. כאשר רק 2 תלמידים קבלו תשלום לכלכלת תמוז. גם דף 47 עוסק כולו בכלכלת סיון, חוץ מתלמיד אחד שקיבל שבועיים עבור כלכלת סיון ושבועיים עבור כלכלת תמוז. מרבית התלמידים קבלו 4.000 ל"מ ומעט קבלו 3.500 ל"מ. דף 48 מסיים את חודש תמוז גם הוא בכ"ז בחודש, בתשלום דמי כלכלה לשני תלמידים עבור תמוז ולשאר - לכלכלת סיון. רוב התלמידים מקבלים 3.500 ל"מ, ושלושת האחרונים קבלו 2.500 ל"מ, דבר המעיד על היותם תלמידים חדשים. התלמידים הם: "יהושע זימני, שלמה זימני ואריה ליב רוזנשיין". מספר התלמידים בשלושת עמודי תשלום הכלכלה הוא 80.

חודש מנחם-אב תרפ"ה

דפים 49-55 עוסקים בחודש מנחם-אב תרפ"ה. דף 49 מתחיל ב' לחודש מנחם-אב ומסתיים ב"ד בו. הדף פותח בהלוואה מא.ד.ס. על סך 70.000 ל"מ. הרבנית גיטל פינקל עלתה לארץ והיא מקבלת 5 ל"מ עליה וסידור. לישיבה הוצאות בעד סיוע הישיבה והכסף, 1.600 ל"מ, מועבר באמצעות ז. בן גרשם. ר' עקיבא קרשתי (בד"כ נרשם שמו ב-"ט") קיבל 0.500 ל"מ ע"ח משכורתו. שני תלמידים קבלו סיוע לצרכי רפואה, לאליעזר דן סלונים (בד"כ שמו נכתב בר"ת, א.ד.ס., והפעם מלא). הוצאות לצרכי הישיבה. גם פורעים חוב בסך 5.000 ל"מ. ב-ח' בחודש נרשמות הכנסות מתרומות שנתקבלו מערים שונות בארה"ב. מה' קפלן מניו יורק נדבת ליפמן 100 דולר. מהרב מילר מברוקלין - 100 דולר. מהרב מילר בעדו ובעד גב' מילר 10 דולר, "מהרה"ג א. אפשטיין ומושקין משיקו שנאסף על-ידם 2000 דולר" סה"כ 2210 דולר שתמורתם קיבלה הישיבה 440.950 ל"מ.

ב-ח' באב הישיבה רוכשת קינות ע"י ר"ע קרשטיין. הישיבה משלמת הוצאות שונות שהגדולה בהן הוצאות נסיעה לפולין עבור השד"ר גרופמן. היא גם מלווה לשד"ר עוד 15 ל"מ לנסיעתו. לראשונה שולחת הישיבה שד"ר לפולין. לישיבה הוצאה מעניינת נוספת. היא שולחת 200.000 ל"מ "לסלבודקה לצרכי הישיבה דהתם ע"י הגרממ"ע". תלמיד חדש מגיע, אברהם פנחס גולדשמיד. הישיבה מממנת את שהיתו במלון ורשבסקי בסכום של 10.000 ל"מ ועבור הוצאות שונות משלמת למלון 10.000 ל"מ. אנשי הישיבה התאכסנו בשהייתם בירושלים במלון זה והוא מופיע תדיר בספר הנהלת החשבונות. הישיבה משלמת שכר דירה "בעד דירת הישיבה ע"י שאפשטיין" ו"שכר דירת הגאב"ד לשנה שעברה" גם ע"י ש. אפשטיין. הוצאות אלה גבוהות ומסתכמות ב-124.000 ל"מ. הישיבה קבלה שוב תרומות של 226 דולר וקבלה תמורתם 47.748 ל"מ. הישיבה משלמת להר"מ פינקל ע"ח משכורת תמוז 11.850 ל"מ. גם ר"ז בן-גרשם מקבל משכורת של 5.000 ל"מ. בח' בחודש קיבל 4.000 ל"מ וב"ד בחודש עוד 1.000 ל"מ. לדעתי הדבר מעיד על מצבה הכספי של הישיבה.

הדף מסתיים בתשלום כלכלת תמוז להר"ש פינקל על סך 1.800 ל"מ.

דף 50 בספר הנהלת החשבונות פותח ב"ד בחודש מנחם-אב ומסתיים בכ"ב בו. הדף מתחיל בתרומות לישיבה על סך 4.000 ל"מ.

למשרד הישיבה הוצאות על בולים וטלגרמות. הוצאה המעניינת נוספת היא "בעד עשיית ערוב". בט"ו בחודש מקבל הרב סרנא משכורת סיון על סך 7.500 ל"מ. ברור שאין זו המכורת כולה. בט"ז בחודש נכנסות תרומות לישיבה בסך 14.840 ל"מ. הישיבה מסייעת לדר' וויץ. היא נותנת לו 5.000 ל"מ. עד עתה לא נתקלנו בשמו בספר הנהלת החשבונות. לישיבה הוצאות שונות, הן לצרכי הישיבה והן לצרכי הסגל שלה ובני משפחותיהם. אהרן מלבסקי מלווה את הרבנית לירושלים. הם צריכים גם לשלוח טלגרמה. הוצאות הנסיעה וההוצאות בעיר הסתכמו ב-3.200 ל"מ. לשמש היו הוצאות עבור הישיבה על סך 4.320 ל"מ. הישיבה שלמה משכורת "לשמש בעד 2 חודשים עד י"ט מנ"א ע"י זב"ג 4.000 ל"מ ולר' עקיבא קרשתיין כנ"ל 3.760 ל"מ.

נקנו רהיטים לישיבה, גם אצל מרגובסקי וגם אצל טג'ר, בסכום של 34 ל"מ. הישיבה קנתה סטנדרים נוספים לישיבה. הנגר שייצר אותם ביצע עוד עבודות נגרות עבור הישיבה וקיבל תמורתם 4.150 ל"מ. הרב יצחק דבורץ חזר לארץ ישראל ויש לו הוצאות על כך בירושלים וביפו בסך 5.700 ל"מ.

הוצאה מעניינת נוספת בכ"ו מנחם-אב היא "העתקת הישיבה מדירה לדירה". בכ"א בחודש לוותה הישיבה ע"י א.ד.ס. 460.000 ל"מ ופרעה חוב של 500.000 ל"מ "לאנגליא פלשתינא בנק תשלום שטר חוב 11 אוגוסט ע"י הגר"ס". היא גם שלמה ע"י הרב אפרים עפשטיין בשיקו הוציא על מרכבות באמצעות הגר"מ. בתחילה לא היה ברור לי מיהו. שוחחתי עם מר הרצל וולנסקי, אחיו של ר' זלמן בן-גרשום והוא סיפר לי שאחיו של הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין גר בשיקו וסייע לישיבה באיסוף כספים. בנו נשלח ללמוד בישיבה ונרצח בתרפ"ט.

הישיבה צריכה לשלם מס בעד דירה 2.000 ל"מ. הגר"י סרנא נסע לירושלים, קיבל הוצאות של 1.000 ל"מ והוא שילם את המס עבור הדירה. גם ר"ז בן גרשם נסע לצרכי הישיבה לירושלים. לישיבה היו עוד הוצאות בקשר לעליתם של מספר בחורים. הדף מסתיים בתוספת לירה מצרית אחת לכלכלת יעקב שפירא, קנית בולים למשרד וקניית רהיטים להר"מ בסך 18.000 ל"מ. דף 51 מתחיל בכ"ג לחודש ומסתיים בכ"ט בו. הוא מתחיל בתרומות קטנות המגיעות מארה"ב בסך 3.762 ל"מ. בכ"ד לחודש נכנסות עוד תרומות מארה"ב על סך 9.704 ל"מ. ועוד הכנסה מעניינת "כסף המושב מפלשתינא-אמט מברלין" על סך 25.000 ל"מ.

לישיבה הוצאות שכר דירה לדירת הגאב"ד "ולפרמ" מותר לדירה, דירה שגם סוידה על חשבון הישיבה. התלבטתי במי מדובר. היות ובספר מרובים הקיצורים, שיערתי שהכונה היא לר' משה פינקל. בנו של הסבא וחתנו של הגאב"ד שגם מסר שיעורים בישיבה. הוכחה לכך קיבלתי מדף 49. ב"ד תמוז קיבל הר"מ פינקל משכורת ונכתב במפורש פינקל. לכותב ספר החשבונות הייתה טעות בדף זה. הוא כתב שוב שהישיבה שילמה 18.000 ל"מ עבור רהיטים לרב משה פינקל. הכותב גילה את הטעות והיא מסיימת את החודש. הישיבה הוסיפה לתלמידים על דמי כלכלתם ושילמה לארבעה תלמידים כלכלת תמוז. האחד, אשר קרלינסקי, קיבל רק 2.500 ל"מ והוא ממש תלמיד חדש. שלושת האחרים קבלו את מלא הסכום. גם סיוע לצרכי רפואה קבלו 2 חולים. הגר"ץ פינקל והרב סרנא קבלו משכורת חודש תמוז בכ"ו אב. הגר"צ קיבל 28.000 ל"מ ואילו הרב סרנא קיבל 17.750 ל"מ. עלינו לזכור שבתחילת הספר, בחודש אייר תרפ"ד הוא קיבל רק 10.000 ל"מ ומשכורתו עלתה רק במהלך שנת תרפ"ה. הישיבה פרעה חוב לא.ד.ס. ע סך 0.900 ל"מ. הוצאה מעניינת היא "לאד"ס בעד רווחים על 150 ל"מ" בסך 3.077 ל"מ. עולה מכך שהישיבה גם סגרה כספים בבנק כדי שיינו רווחים. בכ"ט בחודש נכנסו תרומות לישיבה בסך 14.580 ל"מ. הישיבה לקחה הלוואה של 500 ל"מ מ"אנגלו-פלשתינא בנק". הדף מסיים בתשלום דמי כלכלה לארבעה בחורים כפי שצינתי לעיל.

דף 52 עוסק כולו בתשלום עבור כלכלה לחודש תמוז. חלקם מקבל 4.000 ל"מ, חלקם - 3.500 ל"מ ואחד, אריב לייב רוזנשיין, רק 2.50 ל"מ. בד"כ, אם תלמידים לא קבלו את מלא הסכום, הם מקבלים את ההפרש כהוספה במהלך החודש הבא. פעמים רבות מקבל תלמיד חדש 2.500 ל"מ אם הגיע במהלך החודש.

מאפיין חדש שנוקט בו הכותב החדש של ספר הנהלת החשבונות הוא כתיבת השמות הפרטיים לפי סדר הא"ב. דף 52 מכיל את השמות הפרטיים מא' עד י'. מתחיל באביגדור איזנברג ומסיים ביוסף שר.

דף 53 עוסק גם הוא כולו בכ"ט לחודש מנחם-אב בחלוקת דמי כלכלה לחודש תמוז. כמו הדף הקודם, התשלומים הם 3.500 או 4.000 ל"מ, תלמיד אחד מקבל 2.500 ל"מ, ואחד, קלמן ברקין, מקבל רק 2.000 ל"מ עבור שבועיים. הדף מתחיל בשם פרטי באות "י", ישע'י קיזלשטיין, ומסתיים ב"ש", שמחה זיסל שפירא.

דף 54 מסיים את כלכלת תמוז. הוא כבר לא מסודר בסדר א-ב. אמנם הוא מסיים את הדף הקודם ומתחיל ב"ש" לשלמה זימני. אך השאר לא לפי הסדר. חלק מהתלמידים קיבל רק תוספת. כאן יש תשלום אחד גבוה מהאחרים להרב דינקלס. רב זה נמנה עם התלמידים.

הישיבה פורעת חוב באמצעות ז. ולינסקי על סך 20.000 ל"מ. קרשתיין מקבל ע"ח משכורתו 10.000 ל"מ ועוד 0.900 ל"מ עבור הוצאות לצרכי הישיבה. מסתבר ש. ולינסקי הוא זלמן בן גרשום. הדבר נודע לי בשיחה עם אחיו הרצל וולנסקי בל' בחודש מנחם-אב משלמת הישיבה, על חשבון שכירות, 500 דולר ע"י ז' בן גרשם שהם 99.500 ל"מ. הגאב"ד מקבל משכורת תמוז בסך 40.00 ל"מ ופייוו 10.000 ל"מ. קרשתיין מקבל 19.000 ל"מ ע"ח משכורתו. הישיבה לווה באמצעות א.ד.ס. 236.689 ל"מ ומשלמת משכורת מנ"א להגאב"ד, לפייוול כפי ששלמה עבור החודש הקודם. גם קרשתיין קיבל עוד ל"מ אחת ע"ח המשכורת.

הישיבה שילמה 1.450 ל"מ "להריח"ס על הנסיעה אודות הבחור". מיהו הבחור ומה ארע לו לא ברור לי כלל וכלל. כרגע הדבר בגדר תעלומה. זלמן קנה בולים לישיבה בלירה מצרית אחת. האם זה זלמן בן גרשום או זלמן מלצר? לא ברור. הריח"ס קיבל החזר הוצאת לצרכי הישיבה בסך 3.600 ל"מ והדף מסתיים בנסיעת הריח"ס לאויטא. האם זו יוטא בדרום הר חברון? (סכום הנסיעה נמוך יחסית, 0.600 ל"מ). החודש מסתיים בדף 55. עם בטול 18.000 ל"מ שנרשמו בטעות בעמ' 50 כפי שצינתי לעיל.

העמודים 56 – 61 עוסקים בחודש אלול תרפ"ה ומסכמים את הפעילות הכלכלית של הישיבה במשך השנה כולה. דף 56 מתחיל בא' אלול ומסתיים בה' בחודש. הוא מתחיל בהוספת דמי כלכלה לטוביה ליסצין בסך לירה מצרית אחת. לאחר מכן תרומות לישיבה בסך 4.485 ל"מ. ארבעה בחורים קבלו כל אחד 2.500 ל"מ עבור עליה וסידור. הישיבה כרגיל סייעה לשני בחורים, לאחד צרכי רפואה ולשני, מאיר חדש, 2.000 ל"מ. לא ברור אם זה סיוע קבוע, כי נכתב בו "למאיר חדש 3 ח' 2.000 ל"מ". תשעה בחורים מקבלים הוספה לתשלומי כלכלה. רק שלום ריפס מקבל ע"ח כלכלת אלול 0.200 ל"מ. לישיבה הוצאות שונות וביניהן נפט וטלגרמות. הישיבה לוקחת הלוואה באמצעות אד"ס על סך 15.176 ל"מ. היא משלמת לגר עבור רהיטים ע"י הגר"י סרנא. לבעל הבית של הישיבה בעד תיקון דירת הישיבה. יש עוד תלמידים שיש לשלם עבורם עליה וסידור. נתקבלה עוד תרומה קטנה בדולרים 2.390 ל"מ. "לרושדי ועוד בעד אוטומבילים ע"י הגר"י סרנא 11.750 ל"מ". לאד"ס בעד רווחים 14.810 ל"מ". עניין הרווחים חוזר שוב. כנראה אד"ס השקיע כספים עבור הישיבה כפי שצינתי מספר פעמים. התלמידים ממלאים שליחויות שונות עבור הישיבה ומשלמים להם הוצאות כמו "ע"י זלמן הוצאות ליפו ותל", לדוד לנסיעתו לירושלים עבור התעודות. אנשי חו"ל היו צריכים לקבל תעודות להמשך שהייתם בארץ והישיבה הסדירה זאת. כנראה משהו מבני הישיבה נזקק לניתוח, והגר"י סרנא מעביר "לדר" וולאך בעד ניתוח ורפואה" 13.500 ל"מ. הישיבה משלמת משכורת לר' בן גרשם בסך 8.530 ל"מ. גם משכורתו עלתה במשך החודשים. הישיבה לוהה מר' דבורץ לירה מצרית אחת. הדף מסתיים בתשלום הוצאות לתלמיד דב צבי היימן ולפנחס ביליצקי צרכי רפואה. דף 57 פותח בו' בחודש אלול ומסיים ב"ג בו. הוא פותח בתרומות מארה"ב לישיבה על סך 412 דולר שעבורן קבלה הישיבה 81.040 ל"מ. אחד מבחורי הישיבה מקבל סיוע. אך הפעם, בשונה מתמיד, הסיוע הוא מנדבת אדם מסוים. נדבת דלקוביץ 0.990 ל"מ. כמו כן, הישיבה הוציאה לנסיעה עם חולה ובקור חולים ע"י צבי חיים הוטנר 5.500 ל"מ. הישיבה עשתה מעקה למבנה. הגר"י סרנא והג"מ פינקל קבלו כל אחד 12.500 ל"מ ע"ח משכורת. הגר"צ פינקל והר"י סרנא 7.250 ל"מ. הרב ר' שמואל פינקל עולה לארץ והישיבה משלמת הוצאות עליה וסידור ע"ס 15 ל"מ. לישיבה הוצאות נוספות על בולים וקלף למכתב למרקוסון. היא משלמת 0.500 ל"מ למורה הדרך שברץ. הישיבה הרבתה לטייל בארץ בימי החופשות, כך העידו תלמידה. האם היה זה שברץ שהדריכם בחופשת הקיץ? אולי חל קלקול בשירותים של הישיבה ושולם "להגר בעד תיקון ביה"כ ע"י ז. בן גרשם". הישיבה שלמה את מס הממשלה עבור הישיבה ע"י ז. בן גרשם. הוא גם מקבל משכורת עד כ"ה מנ"א 2.470 ל"מ. הישיבה רוכשת ארגזים וכיור מקלונסקי. ב' בחודש הישיבה מקבלת 3000 דולר מהקומיטט ומקבלת תמורתם 599.700 ל"מ. ועוד 1.960 ל"מ תמורת 2 לירות אנגליות. כך ניתן ללמוד שערך הלירה האנגלית היה מועט במידה קטנה מערך הלירה המצרית. הישיבה סיידה את הקומה התחתונה ושלמה על כך 1.450 ל"מ. עדיין ישנם תשלומים לישיבה עבור עלייתם של מספר בחורים. הישיבה מקבלת הלוואות מר' בצלאל לפין בסך 275.000 ל"מ ו-700.000 ל"מ ע"י הגאב"ד. היא פורעת להר' יצחק דבורץ הלוואה על סך 100.000 ל"מ. הוא גם מקבל ע"ח משכורתו 8.250 ל"מ ומספר בחורים קבלו תוספת כלכלה. תרומה קטנה נכנסה ע"ס 0.200 ל"מ. עמ' 58 פותח ביום י"ג לחודש אלול ומסתיים בכ"ו בחודש. הדף פותח במשכורות לחודש מנחם אב להר"מ פינקל, להגר"צ ולהר"י סרנא. הישיבה פורעת לבנק אנגלי' פלשתינא 20.500 ל"מ. בדף זה סכום התרומות הוא 6.875 ל"מ אך לישיבה הוצאות רבות. מספר בחורים קבלו סיוע. אם זה סיוע חודשי קבוע כמו "להר' גולדשמיד סיוע מנ"א" 2.000 ל"מ ואם זה צרכי רפואה לתלמידים חולים. ישנם כאלה הנוזקים לטיפול "בנו"ך ובבית חולים "הדסה" ודואג לתשלום צבי חיים הוטנר. הישיבה לוקחת הלוואה מהתלמיד בנימין טרכטמן על סך 8.500 ל"מ ו"מהרב מלונדון 1 פונט אנגלי הלוואה" ומקבלת תמורת הפונט 0.970 ל"מ. גם תלמידים אחרים הלכו לישיבה יחד 14.615 ל"מ. הישיבה הוסיפה דמי כלכלה למספר בחורים ושלחה "תגי ברכה מהישיבה והנהלה לדב מגלוביץ". הברכות שנשלחו מהישיבה לכבוד השנה החדשה מעטות ביותר ולכן מענין לדעת מדוע דווקא להם נשלחו הברכות. הישיבה משלמת עבור הובלת כסאות ומטות להרמ"פ. הישיבה עדיין עסוקה בקניית אדמה למבנה הישיבה ומשלמת "לשנאורסון בעד נסיעה בנוגע לקניית אדמה". שיחות הטלפון עדיין מעטות והישיבה משלמת "לשנאורסון בעד שח רחוק מן י"א תמוז עד ה' מנ"א" 0.800 ל"מ. מעניין השמוש במונח "שח רחוק" לטלפון, בניגוד למזכיר הקודם או כותב הספר הראשון שהשתמש במלה "טלפון" כפי שצינתי לעיל. הישיבה פורעת חוב למרגובסקי עבור רהיטים בסך 22.000 ל"מ. הישיבה משלמת תוספות כלכלה למספר בחורים ומשכורת לחלק מהעובדים. הדף מסתיים בתשלום של 0.500 ל"מ לרש' הלפרין בעד ספרי מוסר. דף 59 מתחיל בכ"ו אלול ומסתיים בכ"ט בחודש. הדף מתחיל בתשלום משכורת לרב יצחק דבורץ "עד לחשבון" בסך 1.750 ל"מ ועוד ל"מ אחת פריעת חוב לשני בחורים. חדש וצימבליסט מקבלים הוצאות שהיו להם עם חולה. גם עבור שח רחוק שלמה הישיבה 0.100 ל"מ. בל"ו בחודש הוציאה הישיבה 0.300 ל"מ בעד אתרוג. לישיבה הכנסות מתרומות בסך 25.835 ל"מ ומיד היא פורעת לבנימין טרכטמן חלק מהסכום שהיא חבה לו. ר' ז' קונה בולי דואר ובולים לצ'ק. הישיבה משלמת דמי כלכלה למספר בחורים ושולחת תגי ברכה לפיוולוזון ברוך ולאייזיק קסלר מלומזא. הרב מאיר פינקל מקבל 6.00 ל"מ משכורת. הגר"צ מקבל עבור מנ"א משכורת של 5.000 ל"מ + 1.500 ל"מ עבור חודש אלול. קליינברג מתל אביב שולח תרומה על סך לירה מצרית אחת ואד"ס פורע חוב של 59.794 ל"מ. הישיבה לוקחת הלוואה מאת שרגא ע"ס 5.000 ל"מ והלוואה ע"י אד"ס בסך 6.000 ל"מ. הדף מסתיים ב"גרשם בטעות לזכות פלשתינא-אמט מיום כ"ד מנ"א יומן 51 25.000 ל"מ". מהכסף שהושב מפלשתינא-אמט השתמשו לעליה וסידור בכל הסכום, 25.000 ל"מ. דף 60 מסיים את חודש אלול בכ"ט לחודש בשתי טעויות שנעשו בספר: "חייבנו בטעות חשבון תובעים ביום י"ד אלול יומן דף 58 תמורת העשרים ל"מ ששלמנו לאפ"ק עבור השיק של מר הרמן שלא שולם". והעניין השני "הר"י דבורץ קבל בטעות ע"ח חובו ביום כ"ו אלול יומן דף 59 0.500 ל"מ". החודש מסתיים בהלוואה להר"י דבורץ על סך 0.500 ל"מ. דף 61 עוסק בכ"ט בחודש אלול ובו סגירת השנה בחלקו העליון ופתיחת שנת תרפ"ו בחלקו התחתון.

בסיום שנת תרפ"ה "נשארו חייבים לפי הרשימה המפורטת". ישנה רשימת הנתבעים, החובות של כל התלמידים וכל לוקחי ההלוואות מהישיבה וכן רשימת התובעים את הישיבה לתשלום החוב שהישיבה חבה להם. וכותב הספר מציין "נשארו חייבים לאפ"ק 500.000 ל"מ" "יתרה להפסד שצריך להתכנסות מהכנסות שנת תרפ"ו".

סיכום

מן העיון בספר הנהלת החשבונות של ישיבת סלובודקה עולה שהישיבה החלה לפעול בארץ בג' בסיון תרפ"ד, לאחר שהרב יחזקאל סרנא עלה לארץ עם תלמידים אחדים לחפש מקום לישיבה. שלושה קבלו כספים מן הישיבה בחודש זה. הרב סרנא קיבל על חשבון משכורתו 10 לי"מ צ ופייל אפשטיין, בנו של ראש הישיבה, והרצל קפלן קבלו דמי כלכלה. כך שנראה ששלושתם היו הראשונים להגיע לארץ ישראל.

כנראה, פייל אפשטיין היה המזכיר הראשון של הישיבה. הוא היה אחראי על שליחת מכתבים וטלגרמות וסידור הישיבה. התגלית הראשונה בספר הייתה שנבדקו ארבעה מקומות להקמת הישיבה: פתח תקוה, יפו, תל-אביב וחברון. כאשר לבסוף הוחלט על הקמת הישיבה בחברון.

הישיבה התחילה את קיומה עם סכום התחלתי של 30 לי"מ צ. במהלך הספר כולו רואים את "גלגול הכספים" של הישיבה. לקחת הלוואות והחזרתן, תוך כדי לקיחת הלוואות חדשות. התרומות לישיבה בתחילת דרכה מעטות מאד, ורק לקראת סוף שנת תרפ"ה הן מתרבות. הישיבה למדה שיש צורך בהעסקת מגייסי כספים כדי לממן את הוצאותיה המרובות. לשם כך היה ועד שפעל בארה"ב ושלח מידי חודש כספים לישיבה. היו אגודות נוספות ואנשים פרטיים שתרמו לישיבה.

בשיחה עם מר הרצל וולנסקי התברר לי שאחיו של הגאב"ד ישב בשיקגו ודאג לאיסוף כספים לישיבה (בנו נשלח לישיבה בחברון ונרצח בפרעות תרפ"ט). לקראת סוף השנה הישיבה שלחה את הרב דבורץ לארה"ב ואת השד"ר גרופמן לפולין לאיסוף כספים. היו לישיבה גם הוצאות שונות "לשם תעמולה לענייני הישיבה ע"י הגאב"ד" (עמוד 32 בספר הנהלת החשבונות). כך שהישיבה למדה שיש צורך בתעמולה ובגיוס כספים. מר הרצל וולנסקי סיפר לי שהוא אחיו של זלמן בן גרשום שהיה מזכיר הישיבה ונרצח בתרפ"ט. לדעתי זלמן בן גרשום היה המזכיר השני של הישיבה לאחר שפייל אפשטיין פרש מחמת מחלה. לקראת עזיבת פ. אפשטיין את תפקידו רואים בספר מחיקות וטעויות שנעשו. הוא היה חולה זמן רב כפי שמוכיח הספר וזו כנראה הסיבה שפרש מתפקידו.

בתחילת הספר כתובים מספרים ללא שם המטבע, ורק בהמשך מתברר שהכוונה ללירות מצריות (לי"מ צ). ניתן ללמוד מן הספר כמה שווה לירה מצרית אחת ביחס לדולר אמריקאי (כחמישית דולר) וביחס ללירה האנגלית (כמעט אותו הערך). בעבודה כתבת לי"מ כפי שנהוג לכתוב בראשי תיבות לירה מצרית, למרות שבספר כתוב לי"מ צ.

ההוצאה העיקרית של הישיבה הייתה תשלום משכורות לרבנים, למזכיר הישיבה ולאנשים שדאגו לצרכיה, כמו שמש נתנאל. נראה לי שהיה "האיש אשר על הבית", שדאג לצרכים היומיומיים. על פי הרישום ניתן ללמוד מתי כל אחד התחיל את עבודתו וכמה משכורת קיבל. מן הרישומות של מקבלי השכר ניתן ללמוד מספר דברים; מי היו מקבלי השכר בתחילת תרפ"ד ומי התווסף במהלך השנה. ניתן ללמוד גם על משכורתם החודשית שתמיד הייתה "על חשבון", כלומר הם לא קבלו את הסכום כולו מיד, אלא במהלך החודש השוטף או החודש הבא, כי לישיבה לא היו מספיק כספים. ניתן לראות שבמהלך השנה גדלו משכורות הרבנים והעוסקים בענייני הישיבה. משמעות התלמידים נלמד על הסכום המלא של דמי הכלכלה החודשית, 4.000 לי"מ צ, שלא תמיד ניתן במלואו. גם תשלום זה "זכה" לתוספות במהלך החודש או החודש הבא. לעתים תלמידים נעדרו ובשובם קיבלו את דמי כלכלתם. מרשימת התלמידים ניתן ללמוד על התרחבות הישיבה. מספר התלמידים גדל. אי אפשר למנות באופן מדויק את מספר התלמידים, כי בכל חודש היו כמה שלא קבלו את צרכי הכלכלה עם כלל התלמידים. בחודש מנחם-אב תרפ"ה מניתי לפי סדר הרשומים 87 תלמידים. קרוב לוודאי שהיו יותר אך לא נמנו לפי סדר מקבלי דמי הכלכלה. לעתים נרשם סכום של 2.500 לי"מ צ ליד שם התלמיד והבנתי שזה תלמיד חדש שהגיע המהלך החודש. כך התודעתי לתלמידים החדשים שבמהלך החודשים הבאים קבלו את מלא הסכום של 4.000 לי"מ צ. רשימת התלמידים מכילה שמות רבים המוכרים לנו כרבנים גדלים כמו הרב איסר זלמן מלצר או הרב גרז שהיה רב ברחובות, הרב אפרים סוקולובר שנהיה רבה של רעננה ורבים אחרים שעליהם ניתן לכתוב עבודה נוספת. המעניין הוא שאף תלמיד לא כונה "רב", פרט לפייל אפשטיין שלעתים כונה "רב". מעבר לתשלום דמי הכלכלה והמשכורות, דאגה הישיבה לתשלום צרכי רפואה לתלמידי החולים, לרבנים שחלו ואפילו לנשותיהם. הישיבה מימנה ביקור אצל הרופאים וגם את התרופות. במקרה אחד ישנו תשלום עבור מניין לרפואת חולה. לפי גודל התשלום ניתן ללמוד על מצב החולה, אם קל הוא אם קשה. הישיבה שילמה גם דמי אשפוז אצל "וולך" כלומר, בית החולים "שערי צדק" וישנו תשלום אף ל"הדסה".

לישיבה היו גם הוצאות "שמחות", כיבוד אורחים, והוצאות כיבוד בתקופת החגים. היא גם מימנה טיולים ברחבי הארץ לתלמידיה. כאשר הגיעו רבנים חשובים כ"סבא" והגאב"ד דאגו לכיבוד ולהוצאות אוטומובילים למקבלי הפנים וגם ללינה עבורם. כך מתודעים לבתי המלון בהם לנו הרבנים והתלמידים כשהיו מחוץ לחברון. מלון "ורשוסקי" בירושלים ו"ציזלינג" ביפו. פרט מעניין הקשור בכך הוא "תשלום הוצאות התלמידים ומשפחות הנהלה במצרים" תחת הכותרת "עליה וסידור". יתכן שהיו משפחות רבנים ותלמידים שהגיעו לארץ דרך מצרים. הנושא הזה מחייב בדיקה ועדיין אין לי תשובה לכך. כל צרכי הישיבה וצרכי הרבנים שולמו על ידי הישיבה. סיוד הישיבה ובתי הרבנים, הריהוט הכלים, הכל ניקנה מכספי הישיבה, כך שלשיבה היו הוצאות רבות על כך. כפי שצינתי, ההכנסות היו דלות ורק לקראת סוף השנה, עם התגברות ההבנה שיש צורך באנשים מיוחדים שיעסקו באיסוף כספים, גדל מספר התרומות.

בסיום שנת תרפ"ה צירף המזכיר דפים העוסקים בהלוואות מהישיבה שטרם נפרעו ובהלוואות שהישיבה טרם פרעה ועליה לפרוע מהכנסות תרפ"ו. צילום הדפים האלה מופיע בפרק האחרון של עבודתי.

אחד הדברים המעניינים בספר הנהלת החשבונות הוא בדיקת קרקע עבור הישיבה. "לר' חיים שניאורסון בעד אוטומוביל לבקור הקרקע". העניין מופיע מספר פעמים בספר אך לא מצוין היכן בדקו קרקע להקמת הישיבה. שיערתי, לפי הסכום שהוצא לנסיעה, שזה באזור חברון והשיערי נאמטה. בארכיון הציוני מצאתי מכתב למנחם אוסישקין מתאריך ב' וירא התרפ"ה, שבו מתאר כותב המכתב את ההיסטוריה היהודית של חברון ומסביר עד כמה יעלה קרנה אם ניתן יהיה לבנות בה את ישיבת סלובודקה. ולכן מתבקש אוסישקין שהקן הקיימת תאשר מתן קרקע לישיבה. מתשובת מזכירו של אוסישקין עולה כי נשלחו שני מכתבים אך בארכיון נמצא רק המכתב המופיע בפרק האחרון של עבודתי. המזכיר מציין שאוסישקין יבקר באזור, ידון בבקשת הישיבה אך

אינו מביטח דבר. גם מכתב תשובה זה מצוי בפרק האחרון של עבודתי. סקרתי בקצרה את העניינים בהם טיפלה מזכירות הישיבה, וזאת על קצה המזלג. ניתן להעלות נתונים נוספים עם כל עיון נוסף בספר. ברצוני לציין שנהנתי מאד מהעבודה. מפאת סד הזמן שהייתי נתונה בו עקב אילוצים שונים, סקרתי רק שנה אחת, ואני מקווה שבע"ה אוכל לעסוק גם בספרי הנהלת החשבונות האחרים.

ביבליוגרפיה

סלוצקי, העיתונות י. סלוצקי, העיתונות היהודית-רוסית במאה ה"ט, ירושלים 1970.
 ברודר, איש ירושלים מ' אוסטרובסקי (עורך), איש ירושלים (לכבוד גדליה ברודר) ירושלים תרצ"ז.
 רוס, המחשבה העיונית ת' רוס, המחשבה העיונית בכתבי ממשכיו של ר' ישראל סלנטר בתנועת המוסר, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה של האוניברסיטה העברית בירושלים 1986.
 כ"ץ, תנועת המוסר ד' כ"ץ, תנועת המוסר, א-ה, תל-אביב תש"ה - תשכ"ג.
 המליץ המליץ, שנה ל"ו, גליון 26, ט' טבת תרנ"ז.
 דבורץ, אפשטיין ל"ז דבורץ, הגאון ר' משה מרדכי אפשטיין, ירושלים תש"ד.
 שטמפפר, שאול שטמפפר שאול, הישיבה הליטאית בהתהוותה, ירושלים תשס"ה.
 אזרחי, ש' אזרחי שולמית, המשגיח ר' מאיר, ירושלים תשס"א.
 מלר שמעון יוסף "נסיך ממלכת התורה", ארץ ישראל.
 ספר הנהלת החשבונות ספר הנהלת החשבונות של ישיבת סלובודקה בחברון, תרפ"ד - תרפ"ה.

 הדפסה לשלוח לחבר תגובה

הישוב היהודי בחברון

ת.ד. 105 חברון 90100

Tel: 02-9965333 Fax: 02-9965304

info@hebron.com

